

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ
PHILIPPE LÉGER

της 16ης Μαρτίου 1999 *

1. Το Hof van Cassatie (Βέλγιο) υπέβαλε στο Δικαστήριο ερώτημα σχετικά με την ερμηνεία των άρθρων 2 και 5, σημείο 1, της Συμβάσεως των Βρυξελλών¹, προκειμένου να καθορίσει το δικαστήριο που είναι κατά τόπον αρμόδιο να επιληφθεί αγωγής περιλαμβάνουσας διάφορα αιτήματα καταβολής ποσών στηριζόμενα σε διαφορετικές παροχές που απορρέουν από μία και μόνη σύμβαση.

2. Το αιτούν δικαστήριο ζητεί να πληροφορηθεί αν, στην περίπτωση αυτή, οι επίμαχες διατάξεις της Συμβάσεως παρέχουν τη δυνατότητα υπαγωγής των πολλαπλών αυτών αιτημάτων σε ένα μόνο δικαστήριο, καίτοι τα εν λόγω αιτήματα, στηριζόμενα σε ισοδύναμες συμβατικές παροχές, πρέπει, κατ'εφαρμογήν της παγίας νομολογίας του Δικαστηρίου, να ικανοποιηθούν σε δύο διαφορετικά συμβαλλόμενα κράτη.

I — Η Σύμβαση των Βρυξελλών

3. Το άρθρο 2, πρώτο εδάφιο, της Συμβάσεως διατυπώνει την αρχή ότι η δικαιοδοσία

του δικαστηρίου καθορίζεται ανάλογα με τον τόπο κατοικίας του εναγομένου. Ορίζει, συγκεκριμένα, τα εξής: «Με την επιφύλαξη των διατάξεων της παρούσας Συμβάσεως, τα πρόσωπα που έχουν την κατοικία τους στο έδαφος συμβαλλόμενου κράτους ενάγονται ενώπιον των δικαστηρίων του κράτους αυτού, ανεξάρτητα από την ιθαγένειά τους.»

4. Το άρθρο 5 της Συμβάσεως προβλέπει, εντούτοις, ειδικές βάσεις διεθνούς δικαιοδοσίας υπέρ του ενάγοντος. Ειδικότερα, ως προς διαφορές εκ συμβάσεως, το άρθρο 5, σημείο 1, διευκρινίζει τα εξής: «Πρόσωπο που έχει την κατοικία του στο έδαφος συμβαλλόμενου κράτους μπορεί να εναχθεί σε άλλο συμβαλλόμενο κράτος (...) ενώπιον του δικαστηρίου του τόπου όπου εκπληρώθηκε ή οφείλει να εκπληρωθεί η παροχή (...)».

5. Το άρθρο 22, το οποίο θέτει τους κανόνες που έχουν εφαρμογή σε ορισμένες περιπτώσεις συναφείας, ορίζει τα εξής:

«Όταν συναφείς αγωγές έχουν ασκηθεί ενώπιον δικαστηρίων διάφορων συμβαλλόμενων κρατών και είναι εκκρεμείς σε πρώτο

* Γλώσσα του πρωτοτύπου: η γαλλική.

1 — Σύμβαση της 27ης Σεπτεμβρίου 1968, για τη διεθνή δικαιοδοσία και την εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις (ΕΕ 1982, L 388, σ. 7), όπως τροποποιήθηκε με τη Σύμβαση της 9ης Οκτωβρίου 1978, για την προσχώρηση του Βασιλείου της Δανίας, της Ιρλανδίας και του Ηνωμένου Βασιλείου της Μεγάλης Βρετανίας και Βόρειας Ιρλανδίας (ΕΕ 1982, L 388, σ. 24, στο εξής: η Σύμβαση).

βαθμό, κάθε δικαστήριο εκτός εκείνου που έχει πρώτο επιληφθεί μπορεί να αναστείλει τη διαδικασία.

Κάθε δικαστήριο εκτός εκείνου που έχει πρώτο επιληφθεί μπορεί επίσης, με αίτηση ενός από τους διαδίκους, να διαπιστώσει την έλλειψη διεθνούς δικαιοδοσίας του, υπό την προϋπόθεση ότι το δίκαιό του επιτρέπει την ένωση συναφών υποθέσεων και ότι το πρώτο δικαστήριο έχει διεθνή δικαιοδοσία και για τις δύο αγωγές.

Είναι συναφείς, κατά την έννοια του παρόντος άρθρου, αγωγές που συνδέονται μεταξύ τους τόσο στενά ώστε να υπάρχει συμφέρον να εξετασθούν και να εκδικασθούν ταυτόχρονα, προκειμένου να αποφευχθούν λύσεις που θα ήταν ασυμβίβαστες αν οι υποθέσεις εκδικάζονταν χωριστά.»

II — Τα πραγματικά περιστατικά και η διαδικασία

6. Επί πολλά έτη, η εταιρία Bodetex BVBA (στο εξής: Bodetex), η έδρα της οποίας βρίσκεται στο Βέλγιο, ασκούσε δραστηριότητες στη βελγική και στην ολλανδική αγορά ως εμπορικός αντιπρόσωπος της εταιρίας Leathertex Divisione Sintetici SpA (στο εξής: Leathertex), η έδρα της οποίας βρίσκεται στην Ιταλία. Η Bodetex ασκούσε την εν λόγω δραστηριότητα εμπορικής αντιπροσωπείας έναντι προμηθείας.

7. Επειδή ορισμένες προμήθειες που οφείλονταν για το 1987 δεν είχαν καταβληθεί

παρά τις οχλήσεις της, η Bodetex, με έγγραφο της 9ης Μαρτίου 1988, διαπίστωσε τη λύση της συμβάσεως εμπορικής αντιπροσωπείας και ζήτησε την καταβολή των καθυστερουμένων προμηθειών καθώς και αποζημίωση λόγω καταγγελίας χωρίς τήρηση προθεσμίας. Επειδή η Leathertex δεν απάντησε στο έγγραφο αυτό, η Bodetex την ενήγαγε ενώπιον του Rechtbank van Koophandel te Kortrijk (στο εξής: Rechtbank), ζητώντας την καταβολή των οφειλομένων ποσών.

8. Με απόφαση της 1ης Οκτωβρίου 1991, το Rechtbank έκρινε ότι βάση της αγωγής αποτελούσαν δύο διαφορετικές υποχρεώσεις. Θεώρησε ότι η πρώτη υποχρέωση, δηλαδή η υποχρέωση τήρησης εύλογης προθεσμίας προειδοποίησης σε περίπτωση καταγγελίας της συμβάσεως εμπορικής αντιπροσωπείας και, σε περίπτωση μη τήρησης της προθεσμίας αυτής, καταβολής αποζημίωσης, έπρεπε να εκπληρωθεί στο Βέλγιο, ενώ η δεύτερη, δηλαδή η υποχρέωση καταβολής των προμηθειών, έπρεπε να εκπληρωθεί στην Ιταλία, δυνάμει της αρχής του αρσίμου των χρεών.

9. Κατά συνέπεια, το Rechtbank κήρυξε εαυτό αρμόδιο, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 5, σημείο 1, της Συμβάσεως, όσον αφορά το αίτημα καταβολής αποζημίωσης λόγω καταγγελίας χωρίς τήρηση προθεσμίας, προτού να κρίνει ότι έχει δικαιοδοσία για το σύνολο της διαφοράς, λόγω της συναφείας μεταξύ των δύο παροχών. Στη συνέχεια, επέβαλε στη Leathertex την υποχρέωση να καταβάλει στην Bodetex τις καθυστερούμενες προμήθειες και αποζημίωση λόγω καταγγελίας χωρίς τήρηση προθεσμίας.

10. Η Leathertex άσκησε έφεση κατά της αποφάσεως αυτής ενώπιον του Hof van

Beroep te Gent (στο εξής: το Εφετείο της Γάνδης). Με απόφαση της 29ης Οκτωβρίου 1993, το δικαστήριο αυτό επιβεβαίωσε τη δικαιοδοσία του Rechtbank για τα αγωγικά αιτήματα της Bodetex.

11. Το Εφετείο της Γάνδης υπενθύμισε ότι βάση της αγωγής της Bodetex αποτελούσαν δύο διαφορετικές υποχρεώσεις που απορρέουν από την επίδικη σύμβαση. Έκρινε ότι η υποχρέωση καταβολής προμήθειας δεν μπορούσε να θεωρηθεί ως η κύρια παροχή, οπότε οι δύο υποχρεώσεις έπρεπε να θεωρηθούν ισοδύναμες.

12. Υπό τις συνθήκες αυτές, το Εφετείο της Γάνδης έκρινε ότι τίποτε δεν εμπόδιζε την Bodetex να ασκήσει την αγωγή της ενώπιον του δικαστηρίου του τόπου εκπληρώσεως της μιας εκ των δύο αυτών υποχρεώσεων. Κατέληξε ότι, εν προκειμένω, το Rechtbank είχε δικαιοδοσία να εκδικάσει τη διαφορά της κύριας δίκης ως δικαστήριο του τόπου στον οποίο έπρεπε να εκπληρωθεί η υποχρέωση τηρήσεως εύλογης προθεσμίας προειδοποιήσεως σε περίπτωση καταγγελίας.

13. Η Leathertex άσκησε αναίρεση κατά της αποφάσεως αυτής.

III — Το προδικαστικό ερώτημα

14. Το Hof van Cassatie διαπίστωσε ότι δεν αμφισβητήθηκε ότι η υποχρέωση καταβολής προμηθειών δεν μπορούσε να θεωρηθεί ως η κύρια παροχή, ότι ο Βέλγος δικαστής είχε δικαιοδοσία να αποφανθεί επί της υποχρεώσεως καταβολής αποζημιώσεως λόγω καταγγελίας χωρίς τήρηση προθεσμίας, δεδομένου ότι η υποχρέωση αυτή είναι συμβατικής φύσεως και πρέπει να εκπληρωθεί στο Βέλγιο, και ότι οι δύο υποχρεώσεις ήταν ισοδύναμες.

15. Διερωτάται αν, στην περίπτωση αυτή, ο ενάγων εμπορικός αντιπρόσωπος μπορεί να θέσει εκποδών τον γενικό κανόνα του άρθρου 2 της Συμβάσεως και να προσφύγει στο δικαστήριο που έχει δικαιοδοσία βάσει του τόπου εκπληρώσεως, υπό την έννοια του άρθρου 5, σημείο 1, της μιας από τις επίδικες υποχρεώσεις.

16. Κατά συνέπεια, το Hof van Cassatie αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο το ακόλουθο προδικαστικό ερώτημα:

«Έχουν τα άρθρα 5, σημείο 1, και 2 της Συμβάσεως για τη διεθνή δικαιοδοσία και την εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις, όπως ισχύουν εν προκειμένω, την έννοια ότι ένα σύνθετο ένδικο βοήθημα, του οποίου τη βάση αποτελούν διαφορετικές παροχές απορρέουσες από μία και μόνο σύμβαση, μπορεί να ασκηθεί ενώπιον ενός μόνο δικαστηρίου, έστω και αν,

κατά τους κανόνες του ιδιωτικού διεθνούς δικαίου του κράτους του επιλαμβανομένου δικαστηρίου, οι συμβατικές παροχές που αποτελούν τη βάση του ενδίκου βοηθήματος πρέπει να εκπληρωθούν η μία στη χώρα του επιλαμβανομένου δικαστηρίου και η έτερη σε άλλο κράτος μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης, λαμβανομένου υπόψη ότι το επιλαμβανόμενο δικαστήριο κρίνει, βάσει του ενδίκου βοηθήματος που ασκήθηκε ενώπιόν του, ότι οι δύο παροχές οι οποίες αποτελούν τη βάση του ενδίκου βοηθήματος δεν τελούν σε σχέση εξαρτήσεως μεταξύ τους, αλλά είναι ισοδύναμες;»

IV — Η απάντηση στο προδικαστικό ερώτημα

17. Με το υποβληθέν ερώτημα, το Hof van Cassatie ερωτά κατ' ουσίαν το Δικαστήριο αν το άρθρο 5, σημείο 1, της Συμβάσεως έχει την έννοια ότι το ίδιο δικαστήριο μπορεί να επιληφθεί αγωγής περιλαμβάνουσας διάφορα αιτήματα, τα οποία στηρίζονται σε ισοδύναμες παροχές οι οποίες απορρέουν από την ίδια σύμβαση εμπορικής αντιπροσωπείας, έστω και αν, λαμβανομένου υπόψη των αντιστοιχών τόπων εκπληρώσεως των παροχών αυτών, υπό την έννοια του άρθρου 5, σημείο 1, της Συμβάσεως, έχουν δικαιοδοσία τα δικαστήρια περισσότερων του ενός συμβαλλομένων κρατών.

18. Το προδικαστικό ερώτημα απηχεί τη μέριμνα του αιτούντος δικαστηρίου να συμμορφωθεί προς τις διατάξεις της Συμβάσεως που παρέχουν τη δυνατότητα αποφυγής του κατακερματισμού της διαφοράς, καθόσον εκάστη των συνιστωσών αυτής ενδέχεται να υπαχθεί σε δικαστήρια διαφορετικών συμβαλλομένων κρατών, κατά παράβαση των σκοπών που επιδιώκει η Σύμβαση.

19. Υπενθυμίζω ότι, κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, «σκοπός της Συμβάσεως είναι να προσδιορίσει τη διεθνή δικαιοδοσία των συμβαλλομένων κρατών, να διευκολύνει την αμοιβαία αναγνώριση των δικαστικών αποφάσεων και να θεσπίσει ταχεία διαδικασία για την εκτέλεση των αποφάσεων». «Επιβάλλεται από τους στόχους αυτούς να αποφευχθεί, στο μέτρο του δυνατού, η ύπαρξη πολλαπλών δικαιοδοσιών ως προς την ίδια σύμβαση»².

20. Το Δικαστήριο έχει κρίνει επίσης ότι «ο πολλαπλασιασμός των δωσιδικιών για τον ίδιο τύπο διαφοράς δεν είναι ικανός να εξυπηρετήσει την ασφάλεια του δικαίου και την αποτελεσματικότητα της δικαστικής προστασίας στο σύνολο των εδαφών που απαρτίζουν την Κοινότητα»³ και προκαλεί στα υποκείμενα δικαίου «κίνδυνο εκδόσεως αντιφατικών αποφάσεων (...)»⁴.

21. Τονίζω, πριν από κάθε άλλη σκέψη, ότι η κατ' αρχήν δικαιοδοσία του δικαστηρίου της κατοικίας του εναγομένου, την οποία προβλέπει το άρθρο 2, της Συμβάσεως και η οποία συνιστά τον έναν από τους όρους της επιλογής που παρέχεται στον ενάγοντα, καθιστούσε αναμφιβόλως δυνατό να αποφευχθούν οι δυσκολίες που αντιμετώπιζε το βελγικό δικαστήριο. Όπως έκρινε το Δικαστήριο, «ο ενάγων έχει πάντοτε τη δυνατότητα να ασκήσει την αγωγή του ενώπιον του δικαστηρίου [αυτού] (...) σύμφωνα με το

2 — Απόφαση της 6ης Οκτωβρίου 1976, 14/76, De Bloos (Συλλογή τόμος 1976, σ. 553, σκέψεις 8 και 9). Πλέον προσφάτως, απόφαση της 15ης Ιανουαρίου 1987, 266/85, Shenavai (Συλλογή 1987, σ. 239, σκέψη 8).

3 — Απόφαση της 22ας Μαρτίου 1983, 34/82, Peters (Συλλογή 1983, σ. 987, σκέψη 17).

4 — Απόφαση της 13ης Ιουλίου 1993, C-125/92, Mulox IBC (Συλλογή 1993, σ. I-4075, σκέψη 21).

άρθρο 2 της Συμβάσεως, πράγμα που διασφαλίζει ασφαλές και αξιόπιστο κριτήριο»⁵.

22. Το δικαστήριο της κατοικίας του εναγομένου μπορεί, επομένως, να επιληφθεί του συνόλου των αιτημάτων της αγωγής και δεν χρειάζεται να προσδιορίσει τον τόπο εκπληρώσεως των παροχών, όπως επιβάλλει το άρθρο 5, σημείο 1, με κίνδυνο να υποχρεωθεί εν μέρει να διαπιστώσει τη μερική έλλειψη διεθνούς δικαιοδοσίας του στην περίπτωση κατά την οποία η μία από τις παροχές αυτές εκπληρώθηκε ή έπρεπε να εκπληρωθεί σε άλλο τόπο.

23. Πρέπει όμως να περιοριστούμε στο άρθρο 2 της Συμβάσεως, όπως φαίνεται να φρονεί το Hof van Cassatie⁶, εφόσον η εφαρμογή του άρθρου 5, σημείο 1, οδηγεί στον κατακερματισμό της διαφοράς μεταξύ περισσοτέρων δικαστηρίων;

24. Στο πλαίσιο της διαφοράς της κύριας δίκης και λαμβανομένων υπόψη των στοιχείων που παρατίθενται στην απόφαση περί παραπομπής, η απάντηση στο ερώτημα αυτό πρέπει να εξεταστεί τριχώς.

25. Πρώτον, είναι δύσκολο να μη ληφθεί υπόψη, όπως υποστηρίζει η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου, η *αντίστοιχη αξία των επιμέρων υποχρεώσεων*. Η καθιέρωση ιεραρχικής σχέσεως μεταξύ των υποχρεώσεων που αποτελούν τη βάση της αγωγής,

εφόσον, όπως εν προκειμένω, τα χαρακτηριστικά τους προσφέρονται προς τούτο, καταλήγει φυσικά στη συγκέντρωση των αγωγών ενώπιον ενός δικαστηρίου — του δικαστηρίου του τόπου εκπληρώσεως της κύριας υποχρεώσεως — χωρίς να είναι αναγκαία η προσφυγή στο άρθρο 2, (τμήμα Α, κατωτέρω).

26. Δεύτερον, ακόμη και αν υποθεθεί ότι οι επίδικες υποχρεώσεις είναι ή πρέπει να θεωρηθούν ισοδύναμες και ότι οι τόποι εκπληρώσεώς τους βρίσκονται σε διαφορετικά συμβαλλόμενα κράτη, φαίνεται σκόπιμο να εκτιμηθούν οι *επιπτώσεις της καταστάσεως αυτής στον καθορισμό των δικαιοδοσιών* δυνάμει του άρθρου 5, σημείο 1, της Συμβάσεως και ενόψει των σκοπών της Συμβάσεως (τμήμα Β, κατωτέρω).

27. Τέλος, δεν μπορεί να μη ληφθεί υπόψη το γεγονός ότι η κατάτμηση της δικαιοδοσίας στην οποία καταλήγει η εφαρμογή του άρθρου 5, σημείο 1, στην υπόθεση της κύριας δίκης οφείλεται κατά μεγάλο μέρος στην ερμηνεία που δίδεται παραδοσιακά στην έννοια του «τόπου εκπληρώσεως», από της αποφάσεως Tessili⁷. Πρέπει, κατά συνέπεια, να εξεταστούν οι εναλλακτικές λύσεις που μπορούν να καταστήσουν την εφαρμογή του άρθρου 5, σημείο 1, πλέον σύμφωνη προς τους στόχους της Συμβάσεως, ούτως ώστε η επιλογή του αρμοδίου δικαστηρίου την οποία προβλέπει η Σύμβαση να ανακτήσει όλη την πρακτική σημασία της (τμήμα Γ, κατωτέρω).

28. Πριν από την εξέταση εκάστου των σημείων αυτών, πρέπει να τονιστεί ότι η

5 — Απόφαση της 15ης Φεβρουαρίου 1989, 32/88, Humbert (Συλλογή 1989, σ. 341, σελίδα 20).

6 — Τμήμα 3, παράγραφος 3, της μεταφράσεως στη γαλλική της αιτήσεως για την έκδοση της προδικαστικής αποφάσεως.

7 — Απόφαση της 6ης Οκτωβρίου 1976, 12/76 (Συλλογή τόμος 1976, σ. 533).

γλωσσική απόδοση της Συμβάσεως που έχει εφαρμογή στη διαφορά της κύριας δίκης, της οποίας οι σχετικές διατάξεις αποτελούν το αντικείμενο ερμηνείας που ζήτησε το Hof van Cassatie⁸, είναι αυτή που προκύπτει από την προπαρατεθείσα Σύμβαση της 9ης Οκτωβρίου 1978, που τέθηκε σε ισχύ την 1η Νοεμβρίου 1986, καθόσον η διαδικασία που προκάλεσε η Bodetex κινήθηκε με την από 2 Νοεμβρίου 1988 επίδοση της αγωγής.

29. Ουδόλως αμφισβητείται ότι το σχετικό ζήτημα εμπίπτει στο δίκαιο των συμβάσεων, καθόσον η κατηγορία στην οποία ανήκει η επίδικη σύμβαση, σύμφωνα με τα στοιχεία του φακέλου, έχει ήδη αποτελέσει το αντικείμενο σχετικού χαρακτηρισμού από το Δικαστήριο⁹.

A — Επί του ισοδύναμου χαρακτήρα των επιδίκων υποχρεώσεων

30. Υπενθυμίζουσα, μεταξύ άλλων, την προπαρατεθείσα απόφαση Shenavai, η οποία στηρίζεται στην αρχή ότι το παρεπόμενο ακολουθεί την τύχη του κυρίου¹⁰, η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου αναφέρει ότι έχει σημασία να τονίσει το Δικαστήριο την ανάγκη για το εθνικό δικαστήριο να εντοπίσει, σε περίπτωση πολλαπλών υποχρεώσεων, την κύρια συμβατική υποχρέωση που αποτελεί τη βάση της

αγωγής, υπό την έννοια του άρθρου 5, σημείου 1, της Συμβάσεως.

31. Η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου φρονεί ότι, εν προκειμένω, η υποχρέωση αυτή δεν μπορεί παρά να είναι η υποχρέωση καταβολής των οφειλομένων προμηθειών, διότι ο μόνος λόγος για τον οποίο η Bodetex καταλόγισε στη Leathertex ότι κατήγγειλε χωρίς προειδοποίηση τη σύμβαση και ζήτησε, κατά συνέπεια, την καταβολή αποζημιώσεως λόγω καταγγελίας χωρίς τήρηση προθεσμίας είναι ότι δεν είχε καταβάλει τις εν λόγω προμήθειες. Επομένως, για την Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου, πρέπει να οριστεί ένα μόνο δικαστήριο — το δικαστήριο του τόπου εκπληρώσεως της υποχρεώσεως καταβολής των προμηθειών — κατ'εφαρμογήν του άρθρου 5, σημείο 1.

32. Αφού επισήμανε ότι η αίτηση για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως θεωρεί τις επίδικες υποχρεώσεις ισοδύναμες, το Ηνωμένο Βασίλειο φρονεί ότι στο Δικαστήριο εναπόκειται να αναδιατυπώσει το προδικαστικό ερώτημα που του υποβλήθηκε, καθόσον αναγνωρίζει παραδοσιακά ότι έχει τη σχετική εξουσία, προκειμένου να δώσει στο αιτούν δικαστήριο λυσιτελή απάντηση, η οποία θα του παράσχει τη δυνατότητα, αποκαθιστώντας την ιεραρχική σχέση μεταξύ των επιδίκων υποχρεώσεων, να λύσει τη διαφορά της οποίας επιλήφθηκε.

33. Στην προπαρατεθείσα απόφαση Shenavai, αφού το Δικαστήριο υπενθύμισε ότι έπρεπε να ληφθεί «αποκλειστικά υπόψη η παροχή που συνολογήθηκε στη σύμβαση και της οποίας η εκπλήρωση επιδιώκεται με την αγωγή» διευκρίνισε, πράγματι, ότι, «στην ιδιαίτερη περίπτωση όπου μια διαφορά προκύπτει από περισσότερες παροχές που απορρέουν από την ίδια σύμβαση και απο-

⁸ — Βλ. τα σημεία 3 και 4 των προτάσεων αυτών.

⁹ — Απόφαση της 8ης Μαρτίου 1988, 9/87, Arcado (Σύλλογος 1988, σ. 1539), από την οποία προκύπτει, κατά τη σκέψη 16, ότι «διαφορά σχετική με την καταχρηστική καταγγελία συμβάσεως αυτόνομης εμπορικής αντιπροσωπείας για την καταβολή οφειλομένων προμηθειών σε εκτέλεση της εν λόγω συμβάσεως, συνιστά διαφορά εκ συμβάσεως, κατά την έννοια του άρθρου 5, σημείο 1, της Συμβάσεως της 27ης Σεπτεμβρίου 1968».

¹⁰ — Σκέψη 19.

τελούν τη βάση της αγωγής που ασκεί ο ενάγων (...) η κύρια παροχή θα προσδιορίσει, μεταξύ περισσότερων επιδίκων παροχών, τη δικαιοδοσία του [δικαστηρίου]»¹¹.

34. Επομένως, μια διαφορά εκ συμβάσεως δεν μπορεί να υποβληθεί στο δικαστήριο του τόπου εκπληρώσεως οποιασδήποτε από τις συμβατικές παροχές, πράγμα που είναι φυσικό προκειμένου να αποφευχθεί ο πολλαπλασιασμός των δυναμένων να επιληφθούν της υποθέσεως δικαστηρίων.

35. Η λύση την οποία προτείνει η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου, καθόσον εκθέτει με διαφορετική διατύπωση τα στοιχεία που χαρακτηρίζουν τη διαφορά της κύριας δίκης, την ανατοποθετεί στην κατεύθυνση που χάραξε η νομολογία αυτή και της δίνει απάντηση σύμφωνη με τους στόχους της Συμβάσεως, αποφεύγοντας τον κατακερματισμό της δικαιοδοσίας.

36. Η προσέγγιση που προτείνει η Bodetex είναι παρεμφερής. Κατά την Bodetex, η κατάσταση στην οποία τελούσε σε σχέση με τη Leathertex, με την οποία τη συνέδεε σύμβαση εμπορικής αντιπροσωπείας, είναι παρεμφερής προς την επαγγελματική σχέση που υφίστατο μεταξύ του R. Ivenel, εμπορικού αντιπροσώπου, και του εργοδότη του, στην απόφαση Ivenel¹²: τα καθήκοντα δημιουργίας πελατείας ενόψει διαπραγματεύσεως και συνάψεως συμβάσεων για λογαριασμό και εν ονόματι του εντολοδόχου, η ύπαρξη διαρκούς επαγγελματικής σχέσεως μεταξύ των συμβαλλομένων, η απαίτηση προθεσμίας προειδοποιήσεως ή καταβολής

αποζημιώσεως σε περίπτωση καταγγελίας της συμβάσεως και η θέση εξαρτήσεως έναντι του αντισυμβαλλομένου τους, νομικής φύσεως για τον R. Ivenel και οικονομικής φύσεως για την Bodetex, απαντούν και στις δύο περιπτώσεις.

37. Η Bodetex προτείνει, κατά συνέπεια, να εφαρμοστεί εν προκειμένω η λύση που υιοθέτησε το Δικαστήριο στην υπόθεση εκείνη, πράγμα που καταλήγει στην αναζήτηση της «πλέον χαρακτηριστικής» παροχής. Στο ερώτημα αυτό, η Bodetex προτείνει να δοθεί η απάντηση ότι πρόκειται για την παροχή της οποίας το αντικείμενο έγκειται στην αναζήτηση νέων πελατών και στη διανομή των προϊόντων που προβλέπει η σύμβαση. Φρονεί ότι ο τόπος στον οποίο πρέπει να εκπληρωθεί η παροχή αυτή είναι το Βέλγιο, στο έδαφος του οποίου αμόζει, κατά συνέπεια, να συγκεντρωθούν τα αγωγικά αιτήματα.

38. Όπως η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου, η Bodetex προτίθεται όχι απλώς να αποκαταστήσει την ιεραρχική σχέση μεταξύ των επιδίκων παροχών, αλλά επιπλέον να καθορίσει εκείνη από τις παροχές αυτές που υπερισχύει, προκειμένου να συγκεντρώσει το σύνολο των αγωγικών αιτημάτων ενώπιον του δικαστηρίου του τόπου όπου αυτή πρέπει να εκπληρωθεί.

39. Δεν μπορώ, εντούτοις, να ακολουθήσω τη συλλογιστική αυτή, ενόψει, μεταξύ άλλων, του δικονομικού πλαισίου της διαφοράς της κύριας δίκης.

40. Αναφέρω, κατ' αρχάς, ότι οι επίδικες υποχρεώσεις χαρακτηρίζονται σαφώς ισο-

11 — Σκέψεις 18 και 19.

12 — Απόφαση της 26ης Μαΐου 1982, 133/81 (Συλλογή 1982, σ. 1891).

δύναμες στο ίδιο το προδικαστικό ερώτημα. Ομοίως, το αιτούν δικαστήριο διαπιστώνει ρητώς ότι η ισοδυναμία των δύο υποχρεώσεων συνιστά το ένα από τα στοιχεία της διαφοράς η οποία προκάλεσε το υποβληθέν ερώτημα και ότι η αίτηση για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως ουδόλως αφορά το σημείο αυτό.

41. Στη συνέχεια, το αιτούν δικαστήριο παραθέτει ορισμένες σκέψεις της αποφάσεως που εξέδωσε στις 29 Οκτωβρίου 1993 το Εφετείο της Γάνδης, από τις οποίες προκύπτει ότι το δικαστήριο αυτό έκρινε σαφώς ότι «οι δύο υποχρεώσεις πρέπει να θεωρηθούν ισοδύναμες (...)»¹³. Όμως, το Hof van Cassatie, αφού υπενθύμισε το γράμμα της προπαρατεθείσας αποφάσεως Shenavai, εκθέτει ότι δεν αμφισβητήθηκε η ισοδυναμία των υποχρεώσεων¹⁴.

42. Η διατύπωση του προδικαστικού ερωτήματος από το αιτούν δικαστήριο στηρίζεται αναμφισβήτητα στα στοιχεία αυτά της εθνικής δίκης. Επειδή οι διάδικοι της κύριας δίκης δεν αμφισβήτησαν την ορθότητα του νομικού χαρακτηρισμού που διατύπωσε το δευτεροβάθμιο δικαστήριο, το αιτούν δικαστήριο έκρινε ότι δεν έπρεπε να λάβει υπόψη αυτεπαγγέλτως — ή ίσως είναι αδύνατο κατά νόμον — τον ισχυρισμό ότι ο χαρακτηρισμός αυτός είναι, ενδεχομένως, εσφαλμένος. Είναι πιθανόν ότι το Hof van Cassatie δέχθηκε τον χαρακτηρισμό στον οποίο προέβη το Εφετείο της Γάνδης.

43. Εν πάση περιπτώσει, είτε πρόκειται για νομική υποχρέωση που επιβάλλεται στο εθνικό δικαστήριο είτε για επιλογή εκ μέρους του, η απάντηση που θα δώσει το Δικαστήριο στο υποβληθέν ερώτημα δεν μπορεί να μη λάβει υπόψη τα αδιαμφισβήτητα στοιχεία της αποφάσεως περί παραποιμπής, διότι διαφορετικά υπάρχει κίνδυνος να παράσχει στον συντάκτη της αποφάσεως αυτής στοιχεία απαντήσεως τα οποία δεν θα παρουσιάζουν άμεση λυσιτέλεια για τη λύση της διαφοράς.

44. Υπενθυμίζω, συναφώς, ότι, κατά παγία νομολογία, τα εθνικά δικαστήρια, τα οποία έχουν επιληφθεί της διαφοράς και φέρουν την ευθύνη της εκδοθησομένης δικαστικής αποφάσεως, είναι αποκλειστικά αρμόδια να εκτιμούν, ενόψει των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών κάθε υποθέσεως, τόσο το αν η έκδοση προδικαστικής αποφάσεως είναι αναγκαία για να μπορέσουν να εκδώσουν τη δική τους απόφαση όσο και τη λυσιτέλεια των ερωτημάτων που υποβάλλουν στο Δικαστήριο¹⁵.

45. Επομένως, νομίζω ότι δεν πρέπει να αμφισβητηθεί η ορθότητα της διαπιστώσεως του Hof van Cassatie ότι οι επίδικες υποχρεώσεις είναι ισοδύναμες.

B — Επί της επιπτώσεως της διαφοράς των «τόπων εκπληρώσεως»

46. Στο ερώτημά του, το Hof van Cassatie εκθέτει ότι, κατά τους κανόνες περί παραποιμπής του ιδιωτικού δικαίου του κράτους

13 — Σελίδα 2 της μεταφράσεως στη γαλλική των παραλειπομένων της αιτήσεως για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως.

14 — Σελίδες 3 και 4 της μεταφράσεως στη γαλλική της αιτήσεως για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως.

15 — Απόφαση της 20ής Μαρτίου 1997, C-295/95, Farrell (Συλλογή 1997, σ. I-1683, σκέψη 11).

του επιληφθέντος δικαστηρίου, οι εκ συμβάσεως υποχρεώσεις στις οποίες στηρίζεται η αγωγή πρέπει να εκπληρωθούν η μία στο κράτος του επιληφθέντος δικαστηρίου και η έτερη σε άλλο συμβαλλόμενο κράτος.

47. Το εθνικό δικαστήριο αναφέρεται εμμέσως στην απορρέουσα από την προπαρατεθείσα απόφαση Tessili νομολογία του Δικαστηρίου, της οποίας η εφαρμογή συνεπάγεται εν προκειμένω διασπορά των τόπων εκπληρώσεως των επιδικίων παροχών και, κατά συνέπεια, των αρμοδίων δικαστηρίων¹⁶.

48. Υπενθυμίζω ότι, κατά την απόφαση εκείνη, «εναπόκειται στον επιληφθέντα της διαφοράς δικαστή να κρίνει, δυνάμει της Συμβάσεως, αν ο τόπος όπου η παροχή εκπληρώθηκε ή οφείλει να εκπληρωθεί

βρίσκεται εντός της κατά τόπον αρμοδιότητάς του. Προς τον σκοπό αυτό, πρέπει να καθορίσει, δυνάμει των κανόνων του εθνικού του δικαίου, ποιος νόμος εφαρμόζεται στην επίδικη έννομη σχέση και να καθορίσει, σύμφωνα με τον νόμο αυτόν, τον τόπο εκπληρώσεως της επίδικης συμβατικής παροχής (...)»¹⁷.

49. Τα επιχειρήματα που εξέθεσαν οι παρεμβαίνοντες συνοψίζουν σαφώς τα δεδομένα του προβλήματος, τουλάχιστον όπως τίθεται στο πλαίσιο της προπαρατεθείσας νομολογίας Tessili.

50. Είτε η δυνατότητα που παρέχεται στον ενάγοντα να επιλέξει το δικαστήριο ενώπιον του οποίου θα ασκήσει την αγωγή του παραμένει ανοικτή και η εφαρμογή του άρθρου 5, σημείο 1, της Συμβάσεως συνεπάγεται, δυνάμει της νομολογίας αυτής, τη διασπορά των αντιστοίχων τόπων εκπληρώσεως των επιδικίων υποχρεώσεων, πράγμα που καταλήγει στην αποδοχή του κατακεραματισμού της δικαιοδοσίας. Την άποψη αυτή υποστηρίζουν η Ιταλική Κυβέρνηση και η Leathertex.

51. Είτε, όπως προτείνει η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου, επικουρικώς, αρμόζει η εγκατάλειψη της δυνατότητας επιλογής του δικαστηρίου ενώπιον του οποίου θα ασκηθεί η αγωγή και η επιστροφή στο κριτήριο της κατοικίας του εναγομένου, σύμφωνα με το άρθρο 2 της Συμβάσεως, προς αποφυγή του κατακεραματισμού της δικαιοδοσίας για την ίδια διαφορά.

16 — Συναφώς, η απόφαση περί παραπομπής δεν στερείται κάποιας αμφισβητίας στον τρόπο με τον οποίον περιγράφει τον συλλογισμό που ακολούθησε το Εφετείο της Γάνδης για να δεχθεί τη δικαιοδοσία του και είναι δυνατό να διατυπωθούν αμφβολίες ως προς το ότι η εκπλήρωση των επιδικίων υποχρεώσεων, κατά τους κανόνες συγκρούσεως των εφαρμοστέων δικαίων, τοποθετείται σε διαφορετικά συμβαλλόμενα κράτη. Το Hof van Cassatie επισημάνει, πράγματι, ότι, αφενός, το Εφετείο της Γάνδης έκρινε ότι, σύμφωνα με τον Βελγικό κανόνα του ιδιωτικού διεθνούς δικαίου, η υποχρέωση τήρησης προθεσμίας για την καταγγελία της συμβάσεως πρέπει να εκπληρωθεί στο Βέλγιο και ότι, αφετέρου, η απόφαση του Εφετείου της Γάνδης δεν εφάρμοσε τον κανόνα συγκρούσεως όσον αφορά την υποχρέωση καταβολής των οφειλομένων προμηθειών (α. 6 της μεταφράσεως στη γαλλική των παραλειπομένων της αιτήσεως για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως). Η αίτηση για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως στηρίζεται στην υπόθεση κατακεραματισμού της δικαιοδοσίας λόγω της εφαρμογής των εφαρμοστέων κανόνων του ιδιωτικού διεθνούς δικαίου, ενώ το Εφετείο πρόβη σε μερική εφαρμογή των κανόνων αυτών, πράγμα που περιορίζει το ενδιαφέρον του υποβληθέντος ερωτήματος. Στην πραγματικότητα, η αμφισβητία αυτή είναι απλώς φαινομενική. Δεν αμφισβητείται ότι το Εφετείο της Γάνδης εφάρμοσε τον κανόνα του ιδιωτικού διεθνούς δικαίου του κράτους του για τη μία μόνον από τις δύο επίδικες υποχρεώσεις. Πάντως, το γεγονός ότι το Εφετείο επικυρώνει απόφαση που στηρίζεται όχι στην ταυτότητα του τόπου εκπληρώσεως των παροχών δυνάμει των εφαρμοστέων κανόνων του ιδιωτικού διεθνούς δικαίου, αλλά στη συνάρεια των παροχών, για να δικαιολογήσει τη συγκέντρωση των αγωγικών αιτημάτων ενώπιον του ίδιου δικαστηρίου, καταδεικνύει ότι ο καθορισμός του τόπου εκπληρώσεως της δεύτερης υποχρεώσεως, υπό το φως των κανόνων του ιδιωτικού διεθνούς δικαίου, θα είχε καταλήξει στον εντοπισμό ενός άλλου τόπου εκπληρώσεως. Εάν αυτό δεν συνέβαινε, η συγκέντρωση της δικαιοδοσίας θα επιβαλλόταν ως συνέπεια και μόνον των εφαρμοστέων κανόνων του ιδιωτικού διεθνούς δικαίου. Το ερώτημα που υπέβαλε το Hof van Cassatie επιβεβαιώνει, κατά συνέπεια, την ύπαρξη των δύο αυτών διαφορετικών τόπων εκπληρώσεως, όπως προκύπτουν από τη lex causae, και εντάσσεται αναμφιβόλως στο πλαίσιο που ορίζει η προπαρατεθείσα απόφαση Tessili.

17 — Σκέψη 13.

52. Είτε, τέλος, το δικαστήριο που έχει δικαιοδοσία για το ένα από τα στηριζόμενα σε ισοδύναμες υποχρεώσεις αγωγικά αιτήματα, κατ'εφαρμογήν του άρθρου 5, σημείο 1, της Συμβάσεως, έχει δικαιοδοσία και για το έτερο αίτημα, εφόσον μεταξύ των δύο αυτών αγωγικών αιτημάτων υφίσταται τόσο στενή σχέση ώστε να είναι συμφέρουσα, για την ορθή απονομή της δικαιοσύνης, η από κοινού εξέταση και η συνεκδικασή τους, προκειμένου να αποφευχθούν ασυμβίβαστες μεταξύ τους λύσεις. Αυτή είναι η λύση που προτείνει η Επιτροπή.

53. Φρονώ ότι η άποψη που υποστηρίζει η Επιτροπή, στηριζόμενη στη συγκέντρωση της δικαιοδοσίας λόγω της συνάφειας των αγωγικών αιτημάτων, υπερβαίνει τις δυνατότητες που παρέχει το κείμενο της Συμβάσεως¹⁸.

54. Πρέπει, πράγματι, να τονιστεί ότι, καιτοι η συνάφεια λαμβάνεται υπόψη από τη Σύμβαση, δεν αντιμετωπίζεται ως θεμελιώδης δικαιοδοσία. Με άλλους λόγους, το άρθρο 22 της Συμβάσεως δεν παρέχει σε ένα δικαστήριο τη δυνατότητα να διαπιστώσει έλλειψη διεθνούς δικαιοδοσίας υπέρ άλλου δικαστηρίου για λόγους συναφείας, παρά εφόσον το άλλο αυτό δικαστήριο έχει ήδη επιληφθεί συναφούς υποθέσεως. Επομένως, το σύστημα που καθιερώνει το άρθρο 22 δεν εφαρμόζεται παρά μόνο σε μια τέτοια περίπτωση. Μόνο στην περίπτωση αυτή, δια της εφαρμογής της ενστάσεως συναφείας, θα καταστεί δυνατή η συγκέντρωση των υποθέσεων σε ένα δικαστήριο.

18 — Επibάλλεται να τονιστεί ότι η επιχειρηματολογία αυτή, που υποστηρίχθηκε από την Επιτροπή αποκλειστικά στις γραπτές παρατηρήσεις της, δεν εκτέθηκε, κατά τη συνεδρίαση, παρά για να συμπληρωθεί η βασική θέση ότι το αρμόδιο δικαστήριο είναι το δικαστήριο του τόπου όπου πράγματι εκκλήρώθηκε η υποχρέωση, καταδεικνύοντας έτσι αναπροσανατολισμό της αρχικής της θέσεως.

55. Άλλωστε, το Δικαστήριο το υπενθύμισε σαφώς με την απόφασή του *Elefanten Schuh*, διευκρινίζοντας τα εξής: «Το άρθρο 22 της Συμβάσεως έχει ανακείμενο τη ρύθμιση της τύχης συναφών αιτήσεων των οποίων έχουν επιληφθεί τα δικαστήρια διαφοροετικών κρατών μελών. Δεν απονέμει αρμοδιότητες»¹⁹.

56. Η Επιτροπή συμφωνεί, άλλωστε, με την ανάλυση αυτή, εφόσον αναφέρει ότι, «στο μέτρο που ένα μόνο δικαστήριο έχει επιληφθεί, δεν τίθεται θέμα εφαρμογής του άρθρου 22»²⁰.

57. Προσθέτει μάλιστα ότι πρόκειται αποκλειστικά για την ερμηνεία του άρθρου 5, σημείο 1, κατά τρόπον ώστε να αποφευχθεί εκ των προτέρων η δημιουργία καταστάσεων που ενδέχεται να εμπόσουν στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 22²¹.

58. Καιτοι ο στόχος που επιδιώκει η Επιτροπή είναι σαφής και αναμιφβόλως θεμιτός, μου είναι δύσκολο να αντιληφθώ με ποια συλλογιστική καταλήγει να προτείνει μια

19 — Απόφαση της 24ης Ιουνίου 1981, 150/80 (Συλλογή 1981, σ. 1671, σκέψεις 18 έως 20), η υπογράμμιση είναι δική μου.

20 — Σημείο 17 της μεταφράσεως των γραπτών παρατηρήσεών της στη γαλλική. Πρέπει να προστεθεί ότι το άρθρο 6 της Συμβάσεως παρέχει τη δυνατότητα άμεσης συνεκδικάσεως συναφών υποθέσεων από το ίδιο αρμόδιο δικαστήριο, προλαμβάνοντας έτσι τους κινδύνους κατακεραματισμού της διαφοράς με άλλο μέσο διαφορετικό από την ένσταση συναφείας, αλλά η διάταξη αυτή αναφέρει περιοριστικά τις περιπτώσεις τις οποίες αφορά — πολλοί εναγόμενοι, αγωγές εγγυήσεως ή προσελικλήσεως, ανταγωγές και αγωγές εξ συμβάσεως και αγωγές σε διαφορές που αφορούν εμπράγματα δικαιώματα επί ακινήτου ασκούμενες κατά του ίδιου εναγομένου — οπότε δεν ρυθμίζει το σύνολο των περιπτώσεων συναφείας. Ομοίως, οι κανόνες περί δικαιοδοσίας σε υποθέσεις ασφαλίσεων και συμβάσεις καταναλωτών, καθώς και οι αποκλειστικές δικαιοδοσίες, διασφαλίζουν από της ενάρξεως της διαδικασίας τη συνεκδικασία των συναφών αγωγών προσδιορίζοντας το δικαστήριο ενός μόνο συμβαλλομένου κράτους.

21 — Αυτόθι.

ερμηνεία του άρθρου 5, σημείο 1, τόσο διαφορετική από το γράμμα του κειμένου.

59. Η άμεση συγκέντρωση των συναφών αγωγικών αιτημάτων ενώπιον του ίδιου δικαστηρίου, όταν οι τόποι εκπληρώσεως των υποχρεώσεων στις οποίες στηρίζονται βρίσκονται σε διαφορετικά συμβαλλόμενα κράτη, καταλήγει, πράγματι, στο να μη λαμβάνεται υπόψη το κριτήριο που προκύπτει από τον τόπο εκπληρώσεως της μιας από τις υποχρεώσεις, κατά παράβαση των διατάξεων του άρθρου 5, σημείο 1.

60. Πράγματι, η πρόταση της Επιτροπής ισοδυναμεί με τροποποίηση της οικονομίας της Συμβάσεως ως προς το ζήτημα των συναφών αγωγών τόσο κατά τρόπο που αντιβαίνει στο γράμμα του κειμένου όσο και χωρίς να λαμβάνεται υπόψη η πρόθεση των συμβαλλομένων κρατών, καθόσον η λύση αυτή ουδέποτε αντιμετωπίστηκε στην πραγματικότητα, οπότε δεν μπορεί να γίνει δεκτή.

61. Οι δύο άλλες σειρές επιχειρημάτων αφορούν την επιλογή που πρέπει να γίνει, εν προκειμένω, μεταξύ του άρθρου 2 και του άρθρου 5, σημείο 1, όπως ερμηνεύεται υπό το φως της προπαρατεθείσας νομολογίας *Tessili*. Την επιλογή αυτή υπαγορεύουν οι ίδιοι στόχοι της Συμβάσεως.

62. Υπενθυμίζω ότι σκοπός της Συμβάσεως είναι να ενισχύσει εντός της Κοινότητας την έννομη προστασία των εντός αυτής εγκατεστημένων προσώπων²².

63. Πράγματι, από τη νομολογία του Δικαστηρίου προκύπτει, όπως υπενθύμισα, ότι η εν λόγω απαίτηση δικαστικής προστασίας συνεπάγεται την ανάγκη να αποφεύγεται, στο μέτρο του δυνατού, ο πολλαπλασιασμός των ένδικων δικαιοδοσιών σε σχέση με την ίδια σύμβαση²³.

64. Για την εξασφάλιση της πλήρους αποτελεσματικότητας της Συμβάσεως, έχει ουσιαστική σημασία η ενοποίηση των κανόνων περί διεθνούς δικαιοδοσίας των δικαστηρίων των συμβαλλομένων κρατών, αποφεύγοντας, στο μέτρο του δυνατού, την αύξηση των αρμοδίων όσον αφορά την ίδια έννομη σχέση δικαστηρίων, επιτρέποντας τόσο στον ενάγοντα να εντοπίζει ευχερώς το δικαστήριο στο οποίο μπορεί να προσφύγει όσο και στον εναγόμενο να προβλέπει λογικώς το δικαστήριο ενώπιον του οποίου μπορεί να εναχθεί²⁴. Επομένως, πρόκειται για τη διατήρηση της ασφαλείας δικαίου των προσώπων που βρίσκονται στο έδαφος της Κοινότητας με την εξασφάλιση της προβλεψιμότητας των εφαρμοστέων κανόνων περί δικαιοδοσίας.

65. Η συγκέντρωση της δικαιοδοσίας προλαμβάνει επίσης τον κίνδυνο εκδόσεως αντιφατικών αποφάσεων και διευκολύνει την αναγνώριση και την εκτέλεση των δικαστικών αποφάσεων εκτός του κράτους εκδόσεώς τους²⁵.

23 — Βλ., σημεία 19 και 20 των προτάσεων αυτών.

24 — Βλ., μεταξύ άλλων, τις αποφάσεις της 9ης Ιανουαρίου 1997, C-383/95, *Rutten* (Συλλογή 1997, σ. I-57, σκέψη 13) και *Farrell*, προπαρατεθείσα, σκέψη 13.

25 — Βλ., για παράδειγμα, την προπαρατεθείσα απόφαση *Mulox IBC*, σκέψη 21. Εκτός από τα πρόδηλα μειονεκτήματα που δημιουργούν, έναντι των διαδίκων, αντιφατικές αποφάσεις που εκδίδονται σε συναφείς υποθέσεις, από απόψεις ακριβούς περιεχομένου του εφαρμοστέου νομικού κανόνα, πρέπει να υπομνηστεί, όπως έπραξε το Δικαστήριο, ότι «οι κίνδυνοι εκδόσεως ασυμβίβαστων μεταξύ τους αποφάσεων [αποτελούν] λόγο μη αναγνώρισεως ή μη εκτέλεσεως σύμφωνα με το άρθρο 27, σημείο 3, της Συμβάσεως» (απόφαση της 11ης Ιανουαρίου 1990, C-220/88, *Dumez France* και *Tacoba*, Συλλογή 1990, σ. I-49, σκέψη 18).

22 — Προσώμο της Συμβάσεως.

66. Τούτο σημαίνει ότι είναι ουσιώδες, για τη συμμόρφωση προς το πνεύμα της Συμβάσεως, να προτιμώνται οι λύσεις που ευνοούν τη συγκέντρωση των διαφορών και, κατά συνέπεια, να ερμηνεύεται το κείμενο της Συμβάσεως υπό την έννοια αυτή.

67. Οι αποφάσεις που εξέδωσε το Δικαστήριο με αφορμή υποθέσεις που αφορούσαν πλείονες υποχρεώσεις επιβεβαιώνουν τον προανατολισμό αυτόν.

68. Είτε πρόκειται να εντοπιστεί, μεταξύ πλειόνων υποχρεώσεων, η συμβατική υποχρέωση που αποτελεί τη βάση της αγωγής²⁶, η βασική υποχρέωση²⁷, ή η χαρακτηριστική υποχρέωση²⁸, το Δικαστήριο προέκρινε, κάθε φορά που αυτό ήταν δυνατό, την καθιέρωση ιεραρχικής σχέσεως μεταξύ των επιδίδων υποχρεώσεων κατά τρόπον ώστε να αποφεύγεται η διασπορά των συναφών διαφορών.

69. Αντιμετωπίζουμε όμως, εν προκειμένω, μια κατάσταση η οποία δεν παρέχει καμία δυνατότητα ιεραρχήσεως των υποχρεώσεων, καθόσον αυτές εμφανίζονται ως ισοδύναμες.

70. Επομένως, το ζήτημα είναι κατά πόσον, λαμβανομένης υπόψη της εν λόγω πραγματικής καταστάσεως, το κείμενο της Συμβά-

σεως παρέχει τη δυνατότητα συγκεντρώσεως της δικαιοδοσίας με άλλα μέσα.

71. Υπενθυμίσατε πλειστάκις ότι οι «ειδικές βάσεις διεθνούς δικαιοδοσίας» τις οποίες απαριθμεί το άρθρο 5 της Συμβάσεως συνιστούν παρεκκλίσεις από την αρχή της διεθνούς δικαιοδοσίας των δικαστηρίων του κράτους της κατοικίας του εναγομένου, όπως προκύπτει από τις «γενικές διατάξεις» των άρθρων 2 και 3, και ότι, συνεπώς, αυτές οι ειδικές βάσεις διεθνούς δικαιοδοσίας πρέπει να ερμηνεύονται συσταλτικώς²⁹.

72. Από τη νομολογία αυτή θα μπορούσε να αντληθεί η ιδέα ότι, όταν η προσφυγή στις ειδικές βάσεις διεθνούς δικαιοδοσίας καταλήγει σε προδήλως αντίθετα προς τους σκοπούς της Συμβάσεως αποτελέσματα, πρέπει να εγκαταλείπεται η ευχέρεια επιλογής δικαστηρίου για την άσκηση της αγωγής και να γίνεται δεκτό, όπως στην προπαρατεθείσα απόφαση Humbert, ότι το άρθρο 5, σημείο 1, της Συμβάσεως δεν μπορεί να τύχει εφαρμογής³⁰.

73. Νομίζω ότι η λύση αυτή είναι αμφίβολης νομικής ορθότητας.

74. Η Σύμβαση δεν εξαρτά τη δυνατότητα επιλογής του δικαστηρίου ενώπιον του οποίου θα ασκηθεί η αγωγή από τη συνδρομή καμιάς προηγούμενης προϋποθέσεως. Ο ενάγων είναι πάντοτε ελεύθερος να επιλέξει το ένα ή το άλλο δικαστήριο, εφόσον η διαφορά εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της Συμβάσεως και υπό την προϋπόθεση,

26 — Προπαρατεθείσα απόφαση De Bloos.

27 — Προπαρατεθείσα απόφαση Shenavai.

28 — Προπαρατεθείσα απόφαση Ivenel.

29 — Αποφάσεις της 27ης Σεπτεμβρίου 1988, 189/87, Καλφέλς (Συλλογή 1988, σ. 5565, σκέψη 19), και Humbert, προπαρατεθείσα, σκέψη 18.

30 — Σκέψη 19.

βεβαίως, ότι η νομική φύση της διαφοράς αυτής παρέχει στον ενάγοντα τη δυνατότητα να προσφύγει στη μία από τις ειδικές βάσεις διεθνούς δικαιοδοσίας, εφόσον αυτή είναι η επιλογή του ³¹.

75. Επιπλέον, αν στην προπαρατεθείσα απόφαση Humbert, η δυνατότητα επιλογής του δικαστηρίου ενώπιον του οποίου θα ασκούνταν η αγωγή τέθηκε εκποδών υπέρ του κανόνα δικαιοδοσίας του άρθρου 2 της Συμβάσεως, τούτο οφείλεται στον ειδικό χαρακτήρα της διαφοράς της κύριας δίκης που εξετάστηκε στην υπόθεση εκείνη, η οποία αφορούσε τις υποχρεώσεις που εκπληρώνονται εκτός του κατά τόπον πεδίου εφαρμογής της Συμβάσεως. Η εφαρμογή του άρθρου 5, σημείο 1, κατέληγε στη θεμελίωση δικαιοδοσίας εκτός του εδάφους των συμβαλλομένων κρατών, πράγμα που αντιβαίνει προς το γράμμα και προς το πνεύμα του άρθρου 5, το οποίο περιορίζει μόνο στα λοιπά συμβαλλόμενα κράτη, εξαιρουμένων των τρίτων κρατών, τη δυνατότητα να εναχθεί ο εναγόμενος εκτός του συμβαλλομένου κράτους στο οποίο έχει την κατοικία του.

76. Το Δικαστήριο τόνισε άλλωστε ότι, καιτοι η εκδίκαση των διαφορών πτυχών της ίδιας διαφοράς από διαφορετικά δικαστήρια παρουσιάζει μειονεκτήματα, ο ενάγων έχει πάντοτε τη δυνατότητα να ασκεί την αγωγή του ενώπιον του δικαστηρίου της κατοικίας του εναγομένου, πράγμα το οποίο εξασφαλίζει έτσι βέβαιο και αξιόπιστο κριτήριο ³².

31 — Πράγματι, στην προπαρατεθείσα απόφαση Καλφέλης, η αδυναμία για το δικαστήριο που επιλήφθηκε αγωγής στηρίζομενης, οπωσδήποτε, στην εξ' αδικιοπραξίας ευθύνη, την παράβαση συμβατικής υποχρεώσεως και τον αδικαιολόγητο πλουτισμό να αποφανθεί βάσει του άρθρου 5, σημείο 3, της Συμβάσεως — δικαιοδοσία ως προς ενοχές εξ' αδικιοπραξίας ή οιοσινεί αδικιοπραξίας, του δικαστηρίου του τόπου όπου συνέβη το ζημιογόνο γεγονός —, επί των κεφαλαίων της αγωγής αυτής που δεν στηρίζονταν σε ενοχές εξ' αδικιοπραξίας δικαιολογείται από λόγους που αφορούν το πεδίο εφαρμογής του εν λόγω κειμένου.

32 — Προπαρατεθείσες αποφάσεις Καλφέλης, σκέψη 20, και Humbert, σκέψη 20.

77. Με άλλους λόγους, η προβλεπόμενη προς το συμφέρον των διαδίκων, ιδίως του ενάγοντος, δυνατότητα επιλογής του δικαστηρίου ενώπιον του οποίου θα ασκηθεί η αγωγή τους παρέχει πάντοτε την εγγύηση προβλέψιμου κανόνα δικαιοδοσίας, τον οποίο μπορεί να επιλέξει ο ενάγων εάν, για λόγους που τον αφορούν, ο άλλος κανόνας δικαιοδοσίας δεν αρμόζει στην περίπτωση του.

78. Η επιλογή που πραγματοποιείται μπορεί να είναι αντίθετη προς τους σκοπούς της Συμβάσεως: στον ενάγοντα εναπόκειται να εκτιμήσει σε ποιο μέτρο η αύξηση των αρμοδίων δικαστηρίων που προκύπτει από την εφαρμογή του άρθρου 5, σημείο 1, δημιουργεί μεγαλύτερο πρόβλημα από τη συγκέντρωση των αιτημάτων που συνθέτουν την αγωγή του ενώπιον ενός μόνον δικαστηρίου το οποίο βρίσκεται στην κατοικία του εναγομένου, εάν, δυνάμει του άρθρου 5, σημείο 1, το ένα από τα δικαστήρια βρίσκεται στο συμβαλλόμενο κράτος της κατοικίας του.

79. Συμμερίζομαι την άποψη ότι δεν μπορεί να παρεμποδιστεί η εφαρμογή του άρθρου 5, σημείο 1, της Συμβάσεως για λόγους διαφορετικούς από αυτούς τους οποίους υπαγορεύει το ίδιο το πεδίο εφαρμογής της, ακόμη και όταν η χρήση που προτίθεται να κάνει ο ενάγων καταλήγει σε καθορισμό δικαιοδοσίας ο οποίος δεν συνάδει προς τις αρχές της Συμβάσεως, εάν αυτή είναι η επιλογή του ενάγοντος.

80. Ο περιορισμός του κανόνα καθορισμού της δικαιοδοσίας στο άρθρο 2 της Συμβάσεως, όταν η εφαρμογή του άρθρου 5, σημείο 1, απειλεί να προκαλέσει ανεπιθύμητα αποτελέσματα, θα κατέληγε στην προσθήκη στο

κείμενο της Συμβάσεως προϋποθέσεως την οποία δεν περιέχει.

81. Από τα στοιχεία αυτά προκύπτει ότι οι αγωγές που αφορούν δύο ισοδύναμες υποχρεώσεις που απορρέουν από μία και την ίδια σύμβαση και των οποίων οι αντίστοιχοι τόποι εκπληρώσεως, κατά τους κανόνες ιδιωτικού διεθνούς δικαίου του κράτους του επιληφθέντος δικαστηρίου, βρίσκονται σε δύο διαφορετικά συμβαλλόμενα κράτη μπορούν, κατ'εφαρμογήν του άρθρου 2 της Συμβάσεως, να υπαχθούν σε ένα μόνο δικαστήριο, το δικαστήριο του συμβαλλόμενου κράτους στο οποίο έχει την κατοικία του ο εναγόμενος.

82. Αντιθέτως, στην ίδια περίπτωση, η εφαρμογή του άρθρου 5, σημείο 1, της Συμβάσεως απαγορεύει την αναγνώριση της δικαιοδοσίας του ίδιου δικαστηρίου για τα αγωγικά αυτά αιτήματα, όταν οι τόποι εκπληρώσεως βρίσκονται στο έδαφος δύο διαφορετικών συμβαλλομένων κρατών.

83. Το Δικαστήριο μπορεί να θεωρήσει ότι στον ενάγοντα αποκείται να επιλέξει τη διάταξη που θεωρεί την πλέον προστατευτική των συμφερόντων του, έστω και αν θυσιάζει στα συμφέροντά του τα πλεονεκτήματα που συνδέονται με την ύπαρξη ενός μόνου αρμοδίου δικαστηρίου. Η προτεινόμενη ερμηνεία συνιστά, επομένως, πιθανή απάντηση στο ερώτημα του αιτούντος δικαστηρίου.

84. Το Δικαστήριο όμως μπορεί να θεωρήσει επίσης ότι η τήρηση των αρχών της Συμβάσεως αποκλείει το ενδεχόμενο, σε μια περίπτωση όπως αυτή που υποβλήθηκε στην κρίση του, να καταλήγει η μία από τις δυνατότητες επιλογής δικαιοδοσίας στην οποία ο

διάδικος είναι ελεύθερος να προβεί σε λύση απέχουσα τόσο πολύ από τις αρχές αυτές. Η άποψη ακριβώς που υποστηρίζω με οδηγεί στην πρόταση διαφορετικής ερμηνείας των κειμένων.

Γ — *Επί της επιπτώσεως του περιεχομένου της έννοιας των «τόπων εκπληρώσεως»*

85. Αναφερόμενος στους κανόνες του ιδιωτικού διεθνούς δικαίου του δικάζοντος δικαστηρίου για τον καθορισμό του τόπου εκπληρώσεως των επιδίκων υποχρεώσεων, το αιτούν δικαστήριο συμμορφώθηκε βεβαίως προς την εφαρμοστέα κοινοτική νομοθεσία.

1) Η νομολογία Tessili

86. Η μέθοδος καθορισμού του τόπου εκπληρώσεως που ακολουθούν τα βελγικά δικαστήρια έχει, όπως διαπιστώσαμε, εν μέρει ως συνέπεια την πλειονότητα των τόπων εκπληρώσεως των επιδίκων υποχρεώσεων³³.

87. Από της ενάρξεως της ισχύος της Συμβάσεως τίθεται το ερώτημα κατά πόσον οι εκφράσεις και οι έννοιες που περιλαμβάνονται σ' αυτήν πρέπει να θεωρηθούν αυτοτελείς και, κατά συνέπεια, κοινές για το σύνολο των συμβαλλομένων κρατών, ή να

33 — Σημεία 47 επ. των προτάσεων αυτών.

θεωρηθούν ότι παραπέμπουν στους ουσιαστικούς κανόνες του δικαίου που πρέπει να εφαρμοστεί σε κάθε συγκεκριμένη περίπτωση, δύναμει των κανόνων ιδιωτικού διεθνούς δικαίου του κράτους του δικαστηρίου που πρώτο επιλήφθηκε της διαφοράς³⁴.

88. Με την προπαρατεθείσα απόφαση Tessili το Δικαστήριο απάντησε ότι «κάμία από τις δύο δυνατότητες δεν επιβάλλεται κατ' αποκλεισμό της άλλης, δεδομένου ότι η σωστή επιλογή δεν μπορεί να γίνει παρά μόνο αναφορικά με κάθε μία από τις διατάξεις της Σύμβασης, κατά τρόπο, πάντως, που να διασφαλίζεται η πλήρης αποτελεσματικότητά της υπό το πρίσμα των στόχων του άρθρου 220 της Συνθήκης»³⁵.

89. Το Δικαστήριο έχει αποφανθεί κατ' επανάληψη υπέρ της αυτοτελούς ερμηνείας ορισμένων εννοιών της Σύμβασης, αναφέροντας ότι, «κατά πάγια νομολογία (...) το Δικαστήριο αποφαινεται, κατ' αρχήν, υπέρ μιας αυτοτελούς ερμηνείας των χρησιμοποιούμενων στη Σύμβαση εκφράσεων, κατά τρόπον ώστε να διασφαλίζεται η πλήρης αποτελεσματικότητά της ενόψει των στόχων του άρθρου 220 της Συνθήκης ΕΟΚ, σε εκτέλεση του οποίου συνήφθη η εν λόγω Σύμβαση»³⁶.

34 — Οι προπαρατεθείσες αποφάσεις Tessili και De Bloos, που εκδόθηκαν αμφότερες στις 6 Οκτωβρίου 1976, είναι οι πρώτες αποφάσεις του Δικαστηρίου που ερμηνεύουν τη Σύμβαση.

35 — Σκέψη 11.

36 — Προπαρατεθείσα απόφαση Farrell, σκέψη 12. Το Δικαστήριο έδωσε τον ορισμό της έννοιας «αστικές και εμπορικές υποθέσεις» ήδη από το 1976, στην απόφαση της 14ης Οκτωβρίου 1976, 29/76, LTU (Συλλογή τόμος 1976, σ. 577). Ακολούθησαν άλλοι ορισμοί: της έννοιας «διαφορές εκ συμβάσεως», στην προπαρατεθείσα απόφαση Peters, «της αδικιοπραξίας ή οίονει αδικιοπραξίας», στην προπαρατεθείσα απόφαση Καλφέλς, ή της έννοιας του «δικαιούχου διατροφής», στην προπαρατεθείσα απόφαση Farrell, για να αναφέρουμε μερικές.

90. Προκειμένου, πάντως, για την έννοια του «τόπου εκπληρώσεως» των συμβατικών υποχρεώσεων, κατά το άρθρο 5, σημείο 1, της Σύμβασης, η αρχική επιλογή του Δικαστηρίου, που συνίστατο στην παραπομπή στους κανόνες ιδιωτικού διεθνούς δικαίου του δικάζοντος δικαστηρίου, επιβεβαιώθηκε προσφάτως κατά σαφέστατο τρόπο, με την έμμεση απόρριψη αυτοτελούς ορισμού³⁷.

91. Η παραπομπή του Δικαστηρίου στο εφαρμοστέο ουσιαστικό δίκαιο στηριζόταν στις διαφορές που υφίσταντο μεταξύ των εθνικών νομοθεσιών στον τομέα των συμβάσεων, λαμβανομένης υπόψη και της ελλείψεως, στο στάδιο της νομικής εξελίξεως κατά το 1976, οποιασδήποτε ενοποίησης του εφαρμοστέου ουσιαστικού δικαίου³⁸. Αναφέρθηκε ότι η θέση αυτή ήταν δικαιολογημένη, επιπλέον, από το γεγονός ότι ο καθορισμός του τόπου εκπληρώσεως των παροχών εξηρατό από το συμβατικό πλαίσιο στο οποίο εντάσσονται αυτές οι παροχές³⁹.

92. Η θέση που εκφράζεται στην προπαρατεθείσα απόφαση Tessili απηχεί τη θεμιτή μέριμνα να μην επιβληθεί στο σύνολο των συμβαλλομένων κρατών ορισμός αντίθετος προς τα εθνικά τους δίκαια, η σκοπιμότητα της επιλογής του οποίου, εν όψει των στόχων της Σύμβασης, δεν είναι προφανής.

37 — Η λύση που διατυπώθηκε στην προπαρατεθείσα απόφαση Tessili, σκέψη 13, υπενθυμίστηκε στην προπαρατεθείσα απόφαση Shenavai, σκέψη 7, και εκ νέου στην απόφαση της 29ης Ιουνίου 1994, C-288/92, Custom Made Commercial (Συλλογή 1994, σ. I-2913, σκέψεις 26 επ.).

38 — Προπαρατεθείσα απόφαση Tessili, σκέψη 14.

39 — Αυτότι.

93. Πράγματι, η υποχρέωση καταβολής, η οποία αφορά, προφανώς, μεγάλο αριθμό συμβάσεων και αποτελεί το άμεσο αντικείμενο της υποθέσεως της κύριας δίκης⁴⁰, καθιστά εμφανές πόσο ανεπαρκής είναι, στον τομέα αυτόν, ο αυτοτελής ορισμός, ο οποίος θα αντλούσε το περιεχόμενό του από τον τρόπο κατά τον οποίο ένα μέρος των συμβαλλομένων κρατών προσδιορίζει τον τόπο εκπληρώσεως αυτού του είδους παροχής.

94. Αναλόγως του αν το χρέος είναι άρσιμο ή κομίσιο, ο τόπος εκπληρώσεως της υποχρέωσης καταβολής θα εντοπισθεί στην κατοικία του εναγομένου ή του ενάγοντος. Εκτός από τις δυσκολίες που ανάγονται στην επιλογή που πρέπει να γίνει μεταξύ των εθνικών δικαίων των συμβαλλομένων κρατών, τα οποία κατανέμονται ισόρροπα μεταξύ του ενός ή του άλλου συστήματος⁴¹, δεν υφίσταται κανένα ορθολογικό κριτήριο που να καθιστά δυνατή την πρόκριση της μιας ή της άλλης λύσεως σύμφωνα με τις αρχές της Συμβάσεως.

95. Η κατοχύρωση αυτοτελούς ορισμού στηριζόμενη στον κομίσιο χαρακτήρα του

χρέους⁴² καταλήγει, πράγματι, στην καθιέρωση ενός *forum actiois*, το οποίο προδήλως δεν θέλησε η Σύμβαση. Αυτό το πιστοποιεί ο καθορισμός της δικαιοδοσίας των δικαστηρίων του τόπου κατοικίας του εναγομένου, στο άρθρο 2, ως κατ'αρχήν δικαιοδοσίας. Επιπλέον, όπως έχει τονίσει το Δικαστήριο, «η Σύμβαση αντιμετωπίζει δυσμενώς τη διεθνή δικαιοδοσία των δικαστηρίων της κατοικίας του ενάγοντος, ορίζοντας μάλιστα στο άρθρο 3, δεύτερο εδάφιο, ότι δεν εφαρμόζονται εθνικές διατάξεις που προβλέπουν τη δικαιοδοσία αυτή έναντι των εναγομένων που έχουν την κατοικία τους στο έδαφος συμβαλλομένου κράτους»⁴³. Προσέθεσε ότι, «πέραν των ρητώς προβλεπόμενων περιπτώσεων, η Σύμβαση των Βρυξελλών φαίνεται ότι είναι σαφώς αντίθετη προς την αποδοχή της διεθνούς δικαιοδοσίας των δικαστηρίων της κατοικίας του ενάγοντος (...)»⁴⁴.

96. Αντιθέτως, ο καθορισμός της κατοικίας του εναγομένου ως τόπου εκπληρώσεως της υποχρέωσης καταβολής, στην οποία καταλήγει η λύση που προτείνουν τα συμβαλλόμενα κράτη για τα οποία το χρέος είναι άρσιμο, καταργεί τη δυνατότητα επιλογής δικαιοδοσίας που προβλέπει η

40 — Βλ. το σημείο 7 των προτάσεων αυτών.

41 — Τα συμβαλλόμενα κράτη που θεωρούν ότι τα χρέη είναι, κατ'αρχήν, άρσιμα από την κατοικία του οφειλέτη είναι το Βασίλειο του Βελγίου, η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας, το Βασίλειο της Ισπανίας, η Γαλλική Δημοκρατία, το Μεγάλο Δουκάτο του Λουξεμβούργου και εκείνα που θεωρούν ότι είναι, κατ'αρχήν, κομίσια στην κατοικία του δανειστή είναι το Βασίλειο της Δανίας, η Ελληνική Δημοκρατία, η Ιρλανδία, το Βασίλειο των Κάτω Χωρών, η Δημοκρατία της Φινλανδίας, το Βασίλειο της Σουηδίας, το Ηνωμένο Βασίλειο της Μεγάλης Βρετανίας και της Βόρειας Ιρλανδίας.

42 — Στον τομέα της διεθνούς πώλησεως κινητών, για παράδειγμα, η Σύμβαση της Χάγης της 1ης Ιουλίου 1964, περί ενιαίου νόμου για τη διεθνή πώληση ενσωματωτων κινητών πραγμάτων (*Nations unies — Recueil des traités*, 1972, τόμος 834, σελ. 11929, σ. 107) και η Σύμβαση της Βιέννης της 11ης Απριλίου 1980, για τη δημοσίευση της Συμβάσεως των Ηνωμένων Εθνών για τις συμβάσεις διεθνούς πώλησεως εμπορευμάτων (διάταγμα 87-1034, της 22ας Δεκεμβρίου 1987, *Εφημερίδα της Κυβερνήσεως της Γαλλικής Δημοκρατίας*, της 27ης Δεκεμβρίου 1987, σ. 15241), ορίζουν ότι η πληρωμή πρέπει να πραγματοποιείται στον τόπο εγκαταστάσεως του πωλητού ή, ελλείψει αυτού, στη συνήθη διαμονή του.

43 — Προπαρατεθείσα απόφαση *Dumez France* και *Tracoba*, σκέψη 16.

44 — Απόφαση της 19ης Ιανουαρίου 1993, C-89/91, *Shearson Lehman Hutton* (Συλλογή 1993, σ. I-139, σκέψη 17).

Σύμβαση, εφόσον μια τέτοια ερμηνεία του άρθρου 5, σημείο 1, καθορίζοντας ως τόπο εκπληρώσεως την κατοικία του εναγομένου, προσδίδει στο κείμενο το ίδιο περιεχόμενο με το άρθρο 2.

θα ήταν ο τόπος της εγκαταστάσεως του πωλητή και, κατά συνέπεια, εν προκειμένω του ενάγοντος.

97. Στην προπαρατεθείσα απόφαση Custom Made Commercial, το υποβληθέν ερώτημα αφορούσε την εφαρμογή της προπαρατεθείσας νομολογίας Tessili σε αγωγή περί καταβολής ασκηθείσα από τον προμηθευτή κατά του πελάτη του βάσει συμβάσεως έργου, όταν η *lex causae* συνίσταται σε διάταξη όπως το άρθρο 59, παράγραφος 1, του ενιαίου νόμου περί της διεθνούς πωλήσεως κινητών ενσωμάτων αντικειμένων, που είναι προσαρτημένος στη Σύμβαση της Χάγης.

2) Εφαρμογή στην παρούσα διαφορά

100. Στην υπόθεση της κύριας δίκης, ο πολλαπλασιασμός των αρμοδίων δικαστηρίων είναι η συνέπεια της διαφοράς των εθνικών κανόνων σχετικά με τον τόπο εκπληρώσεως των υποχρεώσεων καταβολής, όπως αυτή διαπιστώνεται μετά την εφαρμογή των κανόνων του ιδιωτικού διεθνούς δικαίου.

98. Η εφαρμογή του ενιαίου νόμου στη συμβατική σχέση αίρει τα μειονεκτήματα που ανάγονται στη διαφορά των εφαρμοστέων δικαίων. Το περιεχόμενο όμως της σχετικής διατάξεως του εν λόγω νόμου, κατ'εφαρμογήν του οποίου ο τόπος εκπληρώσεως της υποχρεώσεως του αγοραστή να καταβάλει το τίμημα στον πωλητή είναι ο τόπος του καταστήματός του ή, ελλείψει αυτού, της συνήθους διαμονής του, με τη μόνη επιφύλαξη ότι οι συμβαλλόμενοι δεν όρισαν άλλο τόπο εκπληρώσεως της υποχρεώσεως αυτής, όριζε ως αρμόδιο δικαστήριο το δικαστήριο του τόπου κατοικίας του ενάγοντος.

101. Αν και προδήλως αντίθετος προς τις επιταγές απλοποιήσεως των κανόνων περί δικαιοδοσίας, ο πολλαπλασιασμός των αρμοδίων δικαστηρίων θα μπορούσε να γίνει δεκτός εάν ήταν δικαιολογημένος από άλλες βασικές σκέψεις που απορρέουν από τη γενική οικονομία της Συμβάσεως.

99. Το Δικαστήριο ενέμεινε στη νομολογία του, εφαρμόζοντάς την στην περίπτωση κατά την οποία οι κανόνες του ιδιωτικού διεθνούς δικαίου παραπέμπουν σε ενιαίο νόμο⁴⁵. Αρνήθηκε, έτσι, να προβεί σε αυτοτελή ορισμό βάσει του οποίου τόπος εκπληρώσεως της υποχρεώσεως καταβολής

102. Εκτός από το ενδιαφέρον που παρουσιάζει η προβλεψιμότητα των κανόνων περί δικαιοδοσίας, πρέπει επίσης να υπομνησθεί η σημασία του συνδέσμου που πρέπει να υφίσταται, στο μέτρο του δυνατού, μεταξύ της διαφοράς και του αρμοδίου δικαστηρίου. Οι ειδικές βάσεις διεθνούς δικαιοδοσίας, στις οποίες εμπίπτει το *forum contractus* του άρθρου 5, σημείο 1, της Συμβάσεως, δικαιολογούνται από τη σκέψη ότι υφίσταται στενός σύνδεσμος μεταξύ της διαφοράς και του

45 — Σκέψη 28.

δικαστηρίου το οποίο καλείται να επιληφθεί αυτής, ενόψει λυσιτελούς οργανώσεως της δίκης⁴⁶.

105. Η νομολογία του Δικαστηρίου υπενθυμίζει άλλωστε τακτικά τον θεμελιώδη χαρακτήρα της αρχής αυτής, η οποία δικαιολογεί το άρθρο 5, και την ελευθερία επιλογής την οποία εξασφαλίζει η ισχύς του παράλληλα προς το άρθρο 2⁴⁷.

103. Η αρχή αυτή στηρίζεται στην ιδέα ότι θα είναι ευχερέστερο για το γεωγραφικώς πλησιέστερο στην επίδικη συμβατική σχέση δικαστήριο, με τη γνώση των περιστατικών της υποθέσεως την οποία έχει, να αποφανθεί επί της υποθέσεως της οποίας επιλήφθηκε.

106. Είναι όμως δύσκολο, εν προκειμένω, να εντοπιστεί τέτοιος σύνδεσμος μεταξύ του αιτήματος καταβολής των ζητούμενων προμηθειών και του αντιστοίχου τόπου του αρμοδίου, κατά το εφαρμοστέο ουσιαστικό δίκαιο, δικαστηρίου, δηλαδή της Ιταλίας, εφόσον είναι γνωστό ότι τα ποσά αυτά αποτελούν την αντιπαροχή της εκτελέσεως της συμβάσεως από την Bodetex, που έχει την έδρα της στο Βέλγιο και, κατά τους όρους της συμβάσεως, είχε αναλάβει τη βελγική και την ολλανδική αγορά.

104. Καίτοι το κριτήριο της προβλεψιμότητας συνιστά βεβαίως κριτήριο βάσει του οποίου πρέπει να ερμηνεύεται το άρθρο 5, σημείο 1, προσήκει, πάντως, να ληφθεί υπόψη ότι η διάταξη αυτή στηρίζεται στο κριτήριο του συνδέσμου. Μια αποδεκτή ερμηνεία του άρθρου 5, σημείο 1, πρέπει, κατά συνέπεια, να διασφαλίζει ότι η σημασία που προσδόθηκε στην έννοια του τόπου εκπληρώσεως αντικατοπτρίζει όσο το δυνατόν συχνότερα το ότι πράγματι υφίσταται σύνδεσμος.

107. Προσθέτω ότι, εν όψει, εν προκειμένω, του κριτηρίου της προβλεψιμότητας των κανόνων περί δικαιοδοσίας, ο έμμεσος καθορισμός του αρμοδίου δικαστηρίου, εφόσον προϋποθέτει την προσφυγή στο ιδιωτικό διεθνές δίκαιο του τόπου του επιληφθέντος δικαστηρίου προκειμένου να καθοριστεί το εφαρμοστέο ουσιαστικό δίκαιο, από το οποίο προκύπτει ο τόπος εκπληρώσεως της επίδικης υποχρεώσεως, δεν μπορεί να διευκολύνει περαιτέρω την κατανόηση των κανόνων περί δικαιοδοσίας.

46 — Έκθεση για τη Σύμβαση της 27ης Σεπτεμβρίου 1968 για τη διεθνή δικαιοδοσία και την εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις (ΕΕ 1986, C 298, σ. 57), καλούμενη «Έκθεση Jenard».

47 — Προπαρατεθείσες αποφάσεις Tessili, σκέψη 13· Ivenel, σκέψη 11· Shenavai, σκέψη 6, και Custom Made Commercial, σκέψη 13.

108. Επομένως, είναι προφανές ότι, στην υπόθεση της κύριας δίκης, η εφαρμογή του άρθρου 5, σημείο 1, όπως ερμηνεύθηκε με την προπαρατεθείσα νομολογία Tessili, προσκρούει σε θεμελιώδεις κατευθυντήριες αρχές της Συμβάσεως, σε σημείο ώστε η κατάσταση αυτή να αναγκάσει προδήλως το Εφετείο της Γάνδης να αναζητήσει με άλλα μέσα τη συνεκδίκαση των αγωγικών αιτημάτων.

109. Νομίζω ότι εν προκειμένω θα μπορούσε να εφαρμοστεί μια λύση που να συνάδει περισσότερο προς τις επιταγές της Συμβάσεως.

3) Λύση που συνάδει περισσότερο προς τους σκοπούς της Συμβάσεως.

α) Ο τόπος εκπληρώσεως: έννοια μεταβλητού περιεχομένου

110. Πρέπει να ληφθεί ως αφετηρία η ιδέα που υποστήριξε ο γενικός εισαγγελέας O. Lenz⁴⁸, ότι ο τόπος εκπληρώσεως της παροχής δεν ορίζεται, υπό την έννοια του ουσιαστικού δικαίου, λαμβανομένων υπόψη των απαιτήσεων που θέτει η Σύμβαση.

48 — Προτάσεις στην προπαρατεθείσα υπόθεση Custom Made Commercial.

111. Οι ουσιαστικές διατάξεις που αφορούν τον τόπο εκπληρώσεως «δεν πρέπει μόνο, ελλείψει συμφωνίας, να συγκεκριμενοποιούν τις υποχρεώσεις των συμβαλλομένων, αλλά και να καθορίζουν τους τομείς αμοιβαίας ευθύνης των συμβαλλομένων, δηλαδή σε περίπτωση που ανακύπτουν δυσχέρειες κατά την εκτέλεση της Συμβάσεως (...)»⁴⁹.

112. Ο γενικός εισαγγελέας O. Lenz προσθέτει τα εξής: «Ο κατά το ουσιαστικό δίκαιο τόπος εκπληρώσεως των υποχρεώσεων προς πληρωμή καθορίζει τις πιο πολλές φορές μόνο την κατανομή των κινδύνων και βαρών που συνδέονται με τη μεταφορά χρήματος — η δυνατότητα διαθέσεως του οποίου δεν εξαρτάται από τον τόπο εκπληρώσεως της παροχής»⁵⁰. Φρονεί ότι πρέπει «να αποφεύγουμε το ουσιαστικό δίκαιο της συμβάσεως [εφόσον (...)] οι κανόνες αυτοί δεν [μπορούν] να χρησιμεύσουν για τον καθορισμό δικαστηρίου ευρισκομένου πλησίον των πραγματικών περιστατικών της διαφοράς (...)»⁵¹.

113. Επομένως, υφίσταται συχνά διάσταση μεταξύ των λόγων που δικαιολογούν τον καθορισμό του τόπου εκπληρώσεως παροχής κατά το ουσιαστικό δίκαιο, αφενός, και των σκοπών που επιδιώκει η Σύμβαση, αφετέρου.

49 — Αυτόθι, σημείο 26.

50 — Αυτόθι, σημείο 21. Στο σημείο 26, ο γενικός εισαγγελέας O. Lenz παραθέτει το παράδειγμα του άρθρου 59, παράγραφος 1, του ενιαίου νόμου περί πωλήσεως ενσωμάτων κινητών αντικειμένων, το οποίο προβλέπει ότι η υποχρέωση προς πληρωμή του αγοραστή συνιστά κοινόχρηστο χρέος. Ο κανόνας αυτός, δικαιολογεί ο γενικός εισαγγελέας, στηρίζεται στην ιδέα ότι ο οφειλέτης χρηματικού ποσού φέρει τους κινδύνους που συνδέονται με τις πράξεις πληρωμής.

51 — Αυτόθι, σημείο 80.

114. Πράγματι, εκτός του μειονεκτήματος που οφείλεται στη διαφορά των εθνικών δικαίων, η οποία είναι αντίθετη προς τον σκοπό εναρμονίσεως των κανόνων περί δικαιοδοσίας που επιδιώκει η Σύμβαση, η προσφυγή στη *lex causae* δημιουργεί, δυστυχώς, το πρόβλημα ότι καταλήγει στον καθορισμό του αρμοδίου δικαστηρίου βάσει ενός τόπου εκπληρώσεως που προσδιορίζεται νομικώς από λόγους διαφορετικούς από αυτούς που αντλούνται από τη λυσιτελή οργάνωση της δίκης.

115. Αναφέρω, τέλος, ότι η διαπίστωση του Ο. Lenz ότι «σε καμία από τις [προπαρατεθείσες] αποφάσεις [De Bloss και Tessili] το Δικαστήριο δεν χρησιμοποίησε ως πρόσχημα την ανάγκη να καθορισθεί δικαστήριο φυσικής γεινιάσεως προς τα πραγματικά περιστατικά για να εξετάσει αν το ουσιαστικό δίκαιο (της συμβάσεως) δεν πρέπει να ληφθεί υπόψη για την ερμηνεία του άρθρου 5, σημείο 1 (...)»⁵² ισχύει ακόμα όσον αφορά την προπαρατεθείσα απόφαση *Custom Made Commercial*.

116. Η παρατεινόμενη αυτή ανοχή απέναντι σε μια ερμηνεία της διατάξεως, η οποία απέχει πολύ από τον βασικό δικαιολογητικό της λόγο, δεν μπορεί να οφείλεται αποκλειστικά στην ύπαρξη της δυνατότητας επιλογής δικαιοδοσίας, η οποία παρέχει στον ενάγοντα που αντιμετωπίζει διαδικαστικές περιπλοκές οφειλόμενες, για παράδειγμα, στον πολλαπλασιασμό των αρμοδίων δικαστηρίων ή στην ύπαρξη αρνητικής συγκρούσεως δικαιοδοσίας τη δυνατότητα να στηρίξει τα αγωγικά του αιτήματα στο άρθρο 2 της Συμβάσεως.

117. Καθιστά εμφανή τη θεμτή αμηχανία του Δικαστηρίου ως προς τη διαμόρφωση αυτοτελούς ορισμού της έννοιας του τόπου εκπληρώσεως.

β) Η επιλογή αυτοτελούς ερμηνείας

118. Πράγματι, δεν αμφισβητείται ότι η ερμηνεία αυτή είναι πολλαπλώς προβληματική.

119. Αφενός, μπορεί να τεθεί το ερώτημα κατά πόσον η αρχή του αυτοτελούς ορισμού, στον τομέα των συμβάσεων, είναι αμφίβολης ορθότητας για λόγους ασφαλείας δικαίου, καθόσον το Δικαστήριο θα πρέπει να προβεί στον ορισμό τόπων εννοιών των «τόπων εκπληρώσεως» όσες είναι οι υφιστάμενες συμβάσεις — πράγμα το οποίο περιλαμβάνει και τις *sui generis* συμβάσεις και καταλήγει, επομένως, στην ανάθεση στο Δικαστήριο μιας αποστολής χωρίς όρια.

120. Αφετέρου, ακόμη και αν υποτεθεί ότι επιτρέπεται το λεπτό αυτό εγχείρημα, στο Δικαστήριο εναπόκειται να προσδώσει περιεχόμενο στην έννοια του «τόπου εκπληρώσεως». Η ύπαρξη ενιαίων νόμων, που θεωρούνται ότι αίρουν το προβληθέν στην προπαρατεθείσα απόφαση *Tessili* κώλυμα της ελλείψεως ενοποιήσεως του εφαρμοστέου ουσιαστικού δικαίου δεν αρκεί, όπως διαπιστώθηκε, για να μεταβάλει την

⁵² — Σημείο 49.

κατεύθυνση της νομολογίας του Δικαστηρίου στην προπαρατεθείσα απόφαση Custom Made Commercial⁵³.

121. Η επιλογή της νομολογιακής συνέχειας είναι η άμεση συνέπεια του ότι ένας ενιαίος νόμος, για τους λόγους που εκτέθηκαν ανωτέρω⁵⁴, δεν είναι πάντοτε κατάλληλος να παράσχει στο Δικαστήριο τα στοιχεία που καθιστούν δυνατή τη διαμόρφωση αυτοτελών ορισμού ο οποίος να ικανοποιεί τους σκοπούς της Συμβάσεως.

122. Νομίζω πάντως ότι, όσο και αν αποτελεί λεπτό εγχείρημα, είναι ευκαίως ο αυτοτελής ορισμός του τόπου εκπληρώσεως.

123. Στο εγχείρημα αυτό προσάπτεται ότι εξαρτάται από περιπτωσιολογική προσέγγιση κάθε συμβάσεως, πράγμα που προκαλεί μόνιμη αβεβαιότητα ως προς το δίκαιο.

124. Εντούτοις, το στοιχείο αυτό, το οποίο δεν στερείται παντελώς βάσεως, δεν συνιστά καθοριστικό κριτήριο ώστε να αποκλειστεί η ιδέα του αυτοτελούς ορισμού.

125. Πράγματι, την περιπτωσιολογική ακριβώς προσέγγιση ευνοεί η προσφυγή στους κανόνες του ιδιωτικού διεθνούς δικαίου. Ο ορισμός του τόπου εκτελέσεως κάθε συμβάσεως που αποτελεί το αντικείμενο διαφοράς τον οποίο, στο πλαίσιο της λογικής μιας αυτοτελούς ερμηνείας, θα καλούνταν να διατυπώσει το Δικαστήριο, διατυπώνεται ήδη από τον εθνικό δικαστή στα πλαίσια της ίδιας αναλυτικής διαδικασίας.

126. Περαιτέρω, δικαιολογημένα μπορεί να θεωρηθεί ότι τα μειονεκτήματα της προσεγγίσεως αυτής, στην περίπτωση της προπαρατεθείσας νομολογίας Tessili, εντείνονται από το γεγονός ότι, ελλείπει ενιαίου νόμου, οι λύσεις που συνάγονται κατά τον τρόπο αυτόν εξακολουθούν, εν πάση περιπτώσει, να διαφέρουν από το ένα κράτος στο άλλο. Ακόμη και όταν οι εφαρμοστέοι κανόνες ιδιωτικού διεθνούς δικαίου πηγάζουν από διεθνείς κανόνες, ο ορισμός του τόπου εκπληρώσεως παροχής προκύπτει από το εθνικό δίκαιο. Όταν, τέλος, ο ίδιος ο κανόνας ορίζεται σε διεθνές επίπεδο, το περιεχόμενό του προοριζόμαστε βάσει μη δικονομικών θεωρήσεων.

127. Πράγματι, η έννοια του τόπου εκπληρώσεως, που καλύπτει ακαθόριστο αριθμό υποχρεώσεων, είναι κατά μείζονα λόγο ακατάληπτη διότι ο ορισμός της σε κάθε μεμονωμένη περίπτωση ισχύει μόνο για το δικαστήριο που τον διατυπώνει.

128. Υπό τις συνθήκες αυτές, η αυτοτελής ερμηνεία αποκτά κάποια νομιμοποίηση,

53 — Σημεία 97 επ. των προτάσεων αυτών.

54 — Σημείο 98 των προτάσεων αυτών.

αυτή δηλαδή που της παρέχει ο σκοπός εναρμονίσεως και απλουστεύσεως της Συμβάσεως.

129. Δεν πρέπει άλλωστε να τονίζεται υπερβολικά ο κίνδυνος να προσβάλει η εν λόγω αναλυτική προσέγγιση την ασφάλεια δικαίου των διαδίκων.

130. Ο αυτοτελής ορισμός του τόπου εκπληρώσεως της παροχής θα μπορεί να εφαρμοστεί ενίοτε σε άλλες παροχές, οι οποίες ενδέχεται να είναι πολυάριθμες⁵⁵.

131. Στα πλαίσια της αναζητήσεως λύσεως που συνάδει περισσότερο προς τους σκοπούς της Συμβάσεως, και ειδικότερα προς το άρθρο 5, σημείο 1, το Δικαστήριο θα μερμνήσει ώστε να μην υιοθετήσει, στο μέτρο του δυνατού, αναλυτική προσέγγιση η οποία θα κατέληγε σε τόσους ορισμούς για όσες υφίστανται υποχρεώσεις.

132. Αντιθέτως, νομίζω ότι πρέπει να καθοριστεί γενικό κριτήριο, του οποίου η θέση σε εφαρμογή θα αποσκοπεί στον αποκλεισμό των αυτοτελών ορισμών, αν όχι κάθε συμβατικής υποχρεώσεως, τουλάχιστον ορισμένων κατηγοριών αυτών.

133. Προσθέτω ότι η ανασφάλεια δικαίου, την οποία προκαλεί η αβεβαιότητα κατά τον καθορισμό του τόπου εκπληρώσεως των παροχών, είναι σημαντικότερη στην περίπτωση της εφαρμογής της *lex causae* απ' ό,τι στη διαμόρφωση αυτοτελούς κοινοτικού δικαίου.

134. Η επιλογή αυτοτελούς κριτηρίου μπορεί, πράγματι, να διευκολύνει τη διαμόρφωση αντικειμενικών ορισμών, εφαρμοστέων ενιαίως και διαρκώς σε κατηγορίες παροχών που αυξάνονται αριθμητικά, σύμφωνα με την ίδια λογική που λαμβάνει υπόψη τους στόχους της Συμβάσεως.

135. Η προσφυγή στους κανόνες που απορρέουν από ενιαίους νόμους δεν είναι, άλλωστε, ευκαταία, παρά μόνο στο μέτρο που η έννοια του τόπου εκπληρώσεως που προκύπτει απ' αυτούς συνάδει προς τις επιταγές της Συμβάσεως.

136. Επομένως, καταλήγω ότι είναι αναγκαίο να ακολουθηθεί η γενική κατεύθυνση της νομολογίας του Δικαστηρίου όσον αφορά τη Σύμβαση των Βρυξελλών και να ερμηνευθούν αυτοτελώς οι όροι που χρησιμοποιεί.

4) Ο τόπος εκπληρώσεως των επιδίκων παροχών

⁵⁵ — Είναι δυνατόν να θεωρηθεί ότι ο τόπος παροχής μιας υπηρεσίας όπως αυτή που παρέχει ο επιχειρηματίας που είναι επιφορτισμένος με εμπορική διανομή, όταν αυτή οριοθετείται γεωγραφικά από τους όρους της συμβάσεως, μπορεί να καταλήξει σε ορισμό δυνάμενο να ισχύσει ανεξαρτήτως της φύσεως της επιμαχίας συμβάσεως διανομής.

137. Στην υπόθεση της κύριας δίκης, η εφαρμογή του κριτηρίου του συνδέσμου

μεταξύ της διαφοράς και του αρμοδίου δικαστηρίου συνεπάγεται, για τον καθορισμό του τόπου εκπληρώσεως των επιδίκων παροχών, ενέργειες σε δύο στάδια.

μη εκτέλεση επικαλείται ο ενάγων για να δικαιολογήσει παρόμοια αιτήματα»⁵⁷.

α) Οι υποχρεώσεις καταβολής

138. Πρέπει να εφαρμοστεί η προπαρατεθείσα νομολογία De Bloos.

139. Η γενική αρχή που συνάγεται από την προπαρατεθείσα απόφαση De Bloos έχει ως συνέπεια να λαμβάνεται υπόψη η υποχρέωση που αντιστοιχεί στο συμβατικό δικαίωμα στο οποίο στηρίζεται η αγωγή του ενάγοντος⁵⁶. Συγκεκριμένα, πρόκειται, αφενός, για την υποχρέωση καταβολής των προμηθειών που ζητεί ο ενάγων σε αντιπαροχή της εκπληρώσεως της υποχρεώσεως αντιπροσωπεύσεως που προβλέπει η σύμβαση και, αφετέρου, για την υποχρέωση καταβολής αποζημιώσεως λόγω καταγγελίας χωρίς τήρηση προθεσμίας σε αντιπαροχή της υποχρεώσεως τήρσεως προθεσμίας κατά τη λήξη της συμβάσεως εμπορικής αντιπροσωπείας.

140. Υπενθυμίζω πάντως ότι, κατά την απόφαση εκείνη, «στις περιπτώσεις που ο ενάγων επικαλείται το δικαίωμά του επί καταβολής αποζημιώσεως ή επικαλείται τη λύση της συμβάσεως εις βάρος και υπαιτιότητα του άλλου διαδίκου, η υποχρέωση του άρθρου 5, σημείο 1, είναι πάντοτε εκείνη που απορρέει από τη σύμβαση και της οποίας τη

141. Η προπαρατεθείσα απόφαση De Bloos λαμβάνει υπόψη το γεγονός ότι η αγωγή δεν αποσκοπεί στην άμεση εκπλήρωση πλημμελώς εκπληρωθείσας συμβατικής υποχρεώσεως, αλλά στην επιδίκαση αποζημιώσεως για τη μη εκπλήρωση ή αντλεί τις έννομες συνέπειες από τη μη εκπλήρωση, ώστε να μη διαχωρίσει τεχνητά τον τόπο εκπληρώσεως της αρχικής συμβατικής υποχρεώσεως από τον τόπο εκπληρώσεως «της υποχρεώσεως που αντικαθιστά τη μη εκπληρωθείσα συμβατική υποχρέωση»⁵⁸, η οποία μπορεί επίσης να χαρακτηριστεί ως υποχρέωση αποζημιώσεως.

142. Πράγματι, στην περίπτωση αυτή, ο τόπος εκπληρώσεως, που εξυπηρετεί τον καθορισμό της δικαιοδοσίας του δικαστηρίου, δεν είναι, όπως προβλέπει η πρώτη αρχή που διατυπώνεται στην προπαρατεθείσα απόφαση, ο τόπος της υποχρεώσεως που αντιστοιχεί στο συμβατικό δικαίωμα στο οποίο στηρίζεται η αγωγή του ενάγοντος, αλλά ο τόπος της μη εκπληρωθείσας υποχρεώσεως η οποία προκάλεσε το αίτημα καταβολής.

143. Κατά τον τρόπο αυτόν, ο πολλαπλασιασμός των αιτημάτων, που είναι ενίοτε η συνέπεια μιας και μόνης μη εκπληρώσεως συμβατικής υποχρεώσεως, δεν προκαλεί τον κατακερματισμό της δικαιοδοσίας.

56 — Σκέψη 13.

57 — Σκέψη 14.

58 — Σκέψη 17.

144. Επομένως, προκειμένου περί της υποχρέωσης καταβολής αποζημιώσεως λόγω καταγγελίας χωρίς τήρηση προθεσμίας, η υποχρέωση η οποία πρέπει να ληφθεί υπόψη για την εφαρμογή του άρθρου 5, σημείο 1, είναι η υποχρέωση τήρησης ορισμένης προθεσμίας καταγγελίας⁵⁹.

145. Αντιθέτως, εάν ληφθεί υπόψη το περιεχόμενο της προπαρατεθείσας αποφάσεως De Bloos, ο συλλογισμός αυτός δεν μπορεί να έχει εφαρμογή στο αίτημα καταβολής των προμηθειών. Πράγματι, η καταβολή των προμηθειών δεν συνιστά υποχρέωση που αντικαθιστά μη εκπληρωθείσα συμβατική υποχρέωση, υπό την έννοια της προπαρατεθείσας αποφάσεως, αλλά, όπως προκύπτει από τον φάκελο, τη μία από τις κύριες συμβατικές υποχρεώσεις που βαρύνουν τον αντιπροσωπευόμενο.

146. Υπό τις συνθήκες αυτές, ο τόπος εκπληρώσεως που πρέπει να ληφθεί υπόψη πρέπει να είναι ο τόπος αυτής ταύτης της υποχρέωσης καταβολής.

147. Εξέθεσα ήδη τις δυσκολίες που συνδέονται με τον καθορισμό του τόπου εκπληρώσεως των υποχρεώσεων καταβολής χρηματικών ποσών⁶⁰.

148. Εάν ακολουθηθεί η νομολογία De Bloos, ο τόπος εκπληρώσεως των αρχικών συμβατικών υποχρεώσεων εξακολουθεί να καθορίζεται από το εφαρμοστέο ουσιαστικό

δίκαιο, πράγμα που καταλήγει αναπόφευκτα στον καθορισμό του αρμοδίου δικαστηρίου βάσει του άρσιμου ή κομίσσιμου χαρακτήρα του χρέους και συνεπάγεται τον κίνδυνο να μη ληφθεί υπόψη ο σύνδεσμος μεταξύ της διαφοράς και του αρμοδίου δικαστηρίου.

149. Όμως, δεν υπάρχει λόγος διακρίσεως μεταξύ των υποχρεώσεων αυτών, εφόσον εμπίπτουν στην ίδια κατηγορία των υποχρεώσεων πληρωμής.

150. Όπως επισήμανε ο γενικός εισαγγελέας O. Lenz με τις προτάσεις του στην προπαρατεθείσα υπόθεση Custom Made Commercial, όσον αφορά την καταβολή της τιμής πωλήσεως, «για τις διαφορές σχετικά με την αμοιβή οι οποίες δημιουργούνται λόγω των φερομένων πλημμελειών του παρεχομένου πράγματος, το δικαστήριο του τόπου προορισμού της παραδόσεως ευρίσκεται, εν γένει, πιο κοντά προς τα πραγματικά περιστατικά από αυτό του τόπου της αποστολής (...)»⁶¹.

151. Πρότεινε, κατά συνέπεια, στο Δικαστήριο να δώσει την εξής απάντηση: «Όταν ο προμηθευτής ασκεί κατά αγοραστή αγωγή καταβολής του οφειλομένου τιμήματος, βάσει συμβάσεως έργου, στην καταβολή δε αυτή εφαρμόζεται κατά το ουσιαστικό δίκαιο το άρθρο 59, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, του ενιαίου νόμου περί πωλήσεως, ο τόπος εκπληρώσεως κατά την έννοια του άρθρου 5, σημείο 1, της Συμβάσεως των Βρυξελλών είναι ο τόπος προορισμού της

59 — Η προθεσμία καταγγελίας προβλέπεται στο άρθρο 15 της οδηγίας 86/653/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 18ης Δεκεμβρίου 1986, για τον συντονισμό των δικαίων των κρατών μελών όσον αφορά τους εμπορικούς αντιπροσώπους (ανεξάρτητους επαγγελματίες) (ΕΕ L 382, σ. 17).

60 — Σημείο 94 των προτάσεων αυτών.

61 — Σημείο 80.

παραδόσεως, που προβλέπεται από τη σύμβαση (...)»⁶².

152. Η αντικειμενική αιτία της διαφοράς, ανεξαρτήτως του αν συνίσταται σε αίτημα καταβολής τιμήματος ή αποζημιώσεως, βρίσκεται συχνά στον τόπο εκπληρώσεως της παροχής σε είδος, οπότε ο καθορισμός του αντιστοίχου αρμοδίου δικαστηρίου μπορεί να ευνοήσει την τήρηση του κριτηρίου που αντλείται από τον στενό σύνδεσμο μεταξύ της διαφοράς και του αρμοδίου δικαστηρίου.

153. Για τον λόγο αυτόν, επικροτώ την ανάλυση αυτή και θεωρώ ότι πρέπει να εφαρμοστεί στην περίπτωση κατά την οποία το αγωγικό αίτημα αφορά την καταβολή προμήθειας που φέρεται ότι οφείλεται στα πλαίσια της ορθής εκπληρώσεως της παροχής που πραγματοποιήθηκε βάσει της εμπορικής αντιπροσωπείας.

154. Η αναζήτηση στενού συνδέσμου μεταξύ του δικαστηρίου και της διαφοράς, που συνιστά τη λογική βάση του συλλογισμού αυτού, δεν πρέπει να γίνεται αντιληπτή ως βούληση εγκαθιδρύσεως του εν λόγω συνδέσμου ως αμέσου κριτηρίου διεθνούς δικαιοδοσίας.

155. Δέχομαι, όπως το Δικαστήριο, ότι «το άρθρο 5 δεν θεσπίζει ως κριτήριο της επι-

λογής του αρμοδίου δικαστηρίου το συνδυαστικό στοιχείο καθαυτό» και ότι «ο ενάγων δεν έχει τη δυνατότητα να εναγάγει τον εναγόμενο ενώπιον οποιουδήποτε δικαστηρίου που έχει ένα συνδυαστικό στοιχείο με τη διαφορά, δεδομένου ότι το άρθρο 5 απαριθμεί περιοριστικώς τα κριτήρια συνδέσμου μιας διαφοράς με ορισμένο δικαστήριο»⁶³.

156. Θεωρώ, όπως το Δικαστήριο, σημαντικό να μην καταστεί δυνατή η εφαρμογή άλλων κριτηρίων εκτός του τόπου εκπληρώσεως όταν αυτό απονέμει δικαιοδοσία σε δικαστήριο χωρίς άμεσο σύνδεσμο με την υπόθεση.

157. Ο ορισμός του δικαστηρίου του τόπου εκπληρώσεως της παροχής που αποτελεί τη βάση του αγωγικού αιτήματος ή, σε περίπτωση αιτήματος καταβολής, του τόπου εκπληρώσεως της αντίστοιχης υποχρέωσης σε είδος συνιστά ένα μέσο προώθησης των πιθανοτήτων καθιερώσεως ενός συνδυαστικού στοιχείου. Πάντως, ο κανόνας δεν έχει συστηματικό χαρακτήρα, καθόσον το αντικείμενο ή η αιτία της διαφοράς που ενδιαφέρει το δικαστήριο μπορεί να εντοπιστεί αλλού και όχι στον τόπο εκπληρώσεως της παροχής κατά τη στιγμή της ενάρξεως της δίκες.

158. Στο μέτρο που δεν ήταν δυνατή η θέσπιση αμέσου κριτηρίου δικαιοδοσίας στηριζομένου στο συνδυαστικό στοιχείο, διότι θα διακύβευε τη δυνατότητα προβλέψεως του αρμοδίου δικαστηρίου υποχρεώνοντας τους διαδίκους να διαβουλεύονται συστηματικά ως προς το ποιο δικαστήριο βρίσκεται στην καλύτερη θέση για να επιληφθεί της διαφοράς προκειμένου να ρυθμιστεί το ζήτημα της δικαιοδοσίας, αποφασίστηκε να επιλεγεί ο τόπος εκπληρώσεως ως το πλέον κατάλληλο

62 — Αυτόθι, σημείο 82. Η υπογράμμιση είναι δική μου. Ως προς τον τόπο εκπληρώσεως της υποχρέωσης καταβολής υπό την έννοια του άρθρου 59, παράγραφος 1, του ενιαίου νόμου περί πωλήσεως, βλ. τα σημεία 97 και 98 των προτάσεων αυτών.

63 — Προπαρατεθείσα απόφαση *Custon Made Commercial*, σκέψεις 12 και 13.

κριτήριο για την επίτευξη του σκοπού αυτού. Ο σταθερός χαρακτήρας του, είτε αποδειχθεί είτε όχι ο σύνδεσμος του δικαστηρίου, το οποίο καθορίζεται από το ως άνω κριτήριο, με τη διαφορά, εξασφαλίζει σαφή και ακριβή ερμηνεία των εφαρμοστέων κανόνων περί δικαιοδοσίας.

προς τη διαφορά, χωρίς ωστόσο να απειλεί την ασφάλεια δικαίου των διαδικιών με άμεση προσφυγή στο κριτήριο αυτό.

β) Οι παροχές σε είδος

159. Πρόκειται για την ερμηνεία των ως άνω κανόνων στην οποία προέβη το Δικαστήριο, διευκρινίζοντας ότι «κατά την έννοια του άρθρου 5, σημείο 1, ο εναγόμενος μπορεί, σε διαφορά εκ συμβάσεως, να εναχθεί ενώπιον του δικαστηρίου του τόπου που εκπληρώθηκε ή οφείλει να εκπληρωθεί η παροχή στην οποία βασίζεται η αγωγή, ακόμη και σε περιπτώσεις κατά τις οποίες το κατά τον τρόπο αυτό υποδεικνυόμενο δικαστήριο δεν είναι αυτό που έχει το πιο στενό συνδετικό στοιχείο με τη διαφορά»⁶⁴.

162. Πρέπει να εξεταστούν τα στοιχεία που παρέχουν τη δυνατότητα καθορισμού του τόπου εκπληρώσεως, υπό την έννοια του άρθρου 5, σημείο 1, της Συμβάσεως, των υποχρεώσεων των οποίων την αντιπαροχή συνιστούν η καταβολή των προμηθειών της εμπορικής αντιπροσωπείας και η καταβολή της αποζημιώσεως λόγω μη τηρήσεως προθεσμίας καταγγελίας.

160. Η επιλογή του τόπου εκπληρώσεως των παροχών των οποίων την αντιπαροχή συνιστά η καταβολή των επιδικίων προμηθειών και της αποζημιώσεως λόγω μη τηρήσεως της προθεσμίας καταγγελίας πρέπει, κατά συνέπεια, να υπερισχύσει, ακόμη και όταν δεν μπορεί να αποδειχθεί η ύπαρξη στενού συνδέσμου μεταξύ της διαφοράς και του δικαστηρίου.

163. Νομίζω ότι, για να απαλλαγεί ο ορισμός της έννοιας του τόπου εκπληρώσεως από εκτιμήσεις οι οποίες δεν συνδέονται με τον γεωγραφικό εντοπισμό *stricto sensu* της επίμαχης υποχρεώσεως, που είναι η μόνη που έχει σημασία σε σχέση με την προϋπόθεση του στενού συνδέσμου μεταξύ της διαφοράς και του αρμοδίου δικαστηρίου που θέτει η Σύμβαση, πρέπει να ληφθεί υπόψη ο τόπος στον οποίο *πράγματι* εκπληρώθηκε ή πρέπει να εκπληρωθεί η επίδικη παροχή.

161. Συνοπτικά, η επιλογή του τόπου εκπληρώσεως των συμβατικών παροχών για τον καθορισμό της δικαιοδοσίας, όταν το αγωγικό αίτημα αφορά την καταβολή τιμήματος, μπορεί, κατά τη γνώμη μου, να αποτρέψει, αν όχι συστηματικά τουλάχιστον σε μεγάλο βαθμό, τον κατακερματισμό της δικαιοδοσίας. Νομίζω επίσης ότι διευκολύνει την αναζήτηση δικαστηρίου πλησιέστερου

164. Το δικαστήριο το οποίο βρίσκεται πλησίον ενός των στρατηγικών σημείων της διαδικασίας καταρτίσεως και εκτελέσεως της συμβάσεως διαθέτει τις ευκολίες που του εξασφαλίζει, κατ'αρχήν, η γειτνίαση αυτή για

⁶⁴ — Αυτόθι, σκέψη 21.

να αποφανθεί ταχύτερα και με πλήρη γνώση της υποθέσεως της οποίας έχει επιληφθεί.

165. Πρέπει να υπομνησθεί ότι η προσέγγιση αυτή δεν είναι απολύτως νέα, εφόσον, λαμβανομένου υπόψη του ιδιαίχοντος χαρακτήρα τους, οι συμβάσεις εργασίας δεν εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της προπαρατεθείσας νομολογίας Tessili, δεδομένου ότι ο τόπος εκπληρώσεως τους ορίζεται αυτοτελώς.

166. Αφού έκρινε ότι «η υποχρέωση που πρέπει να λαμβάνεται υπόψη για την εφαρμογή του άρθρου 5, περίπτωση 1, της Συμβάσεως στις συμβάσεις εργασίας είναι πάντοτε αυτή που χαρακτηρίζει τέτοιες συμβάσεις, δηλαδή η ανάληψη από τον εργαζόμενο της υποχρέωσης προς εκτέλεση των συμφωνηθεισών εργασιών»⁶⁵, το Δικαστήριο διαπίστωσε ότι, στον τομέα αυτόν, «η έννοια του τόπου εκπληρώσεως της παροχής πρέπει να ερμηνεύεται ως παραπέμπουσα, για τις ανάγκες της εφαρμογής του άρθρου 5, περίπτωση 1, της Συμβάσεως, στον τόπο όπου ο εργαζόμενος πράγματι εκτελεί τις συμφωνηθείσες με τον εργοδότη του εργασίες»⁶⁶.

167. Η ερμηνεία αυτή δικαιολογείται από δύο ειδών εκτιμήσεις.

168. Αφενός, οι συμβάσεις εργασίας παρουσιάζουν ορισμένες ιδιαιτερότητες σε σχέση

με τις λοιπές συμβάσεις, αφού δημιουργούν μια διαρκή σχέση εντάσσουσα τον εργαζόμενο στο πλαίσιο ορισμένης οργανώσεως των υποθέσεων του εργοδότη και εντοπίζονται στον τόπο ασκήσεως των δραστηριοτήτων, πράγμα που επιβάλλει την εφαρμογή διατάξεων κανόνων αναγκαστικού δικαίου καθώς και συλλογικών συμβάσεων που προστατεύουν τον εργαζόμενο⁶⁷.

Το Δικαστήριο συνήγαγε ότι, όταν πρόκειται για σύμβαση εργασίας, ο τόπος εκπληρώσεως της παροχής πρέπει να προσδιορίζεται, για την εφαρμογή του άρθρου 5, περίπτωση 1, της Συμβάσεως, όχι εν αναφορά προς την εθνική νομοθεσία που εφαρμόζεται σύμφωνα με τους κανόνες του ιδιωτικού διεθνούς δικαίου του επιληφθέντος δικαστηρίου, αλλά, αντιθέτως, βάσει ομοιομόρφων κριτηρίων που στο Δικαστήριο επαπόκειται να καθορίσει με βάση το σύστημα και τους σκοπούς της Συμβάσεως⁶⁸.

169. Επιπλέον, η ερμηνεία που έγινε δεκτή εμπνέεται από τη μέριμνα διασφαλίσεως της κατάλληλης προστασίας στον συμβαλλόμενο που είναι ο πλέον αδύναμος από κοινωνική άποψη, δηλαδή στον εργαζόμενο⁶⁹. Έχει κριθεί ότι τέτοια προστασία διασφαλίζεται καλύτερα αν οι σχετικές με τη σύμβαση εργασίας διαφορές υπαχθούν στη δικαιοδοσία των δικαστηρίων του τόπου όπου ο εργαζόμενος εκπληρώνει τις υποχρεώσεις που υπέχει έναντι του εργοδότη του, στο μέτρο που αυτός ακριβώς είναι ο τόπος όπου ο εργαζόμενος μπορεί, με τα λιγότερα έξοδα, να προσφεύγει στα δικαστήρια ή να αμύνεται ενώπιον αυτών⁷⁰.

67 — Αυτόθι, σκέψη 15.

68 — Αυτόθι, σκέψη 16.

69 — Αυτόθι, σκέψη 18.

70 — Αυτόθι, σκέψη 19.

65 — Προπαρατεθείσα απόφαση Mulox IBC, σκέψη 14.

66 — Αυτόθι, σκέψη 20, η υπογράμμιση είναι δική μου.

170. Δεν νομίζω ότι, όσον αφορά την ισορροπία των σχέσεων μεταξύ συμβαλλομένων, μια σύμβαση όπως η σύμβαση εμπορικής αντιπροσωπείας μπορεί να συγκριθεί με τη σύμβαση εργασίας. Η σχέση οικονομικής εξαρτήσεως στην οποία τελεί έναντι του εντολέα του δεν είναι τέτοια ώστε ο εντολοδόχος να πρέπει κατ' ανάγκη, από την ίδια την ιδιότητά του, να θεωρηθεί ως το πλέον αδύναμο μέρος. Νομικώς ανεξάρτητος⁷¹, ο εμπορικός αντιπρόσωπος διαθέτει σημαντικά περιθώρια ελιγμών κατά την οργάνωση της δραστηριότητάς του. Εκτός από την περίπτωση κατά την οποία κωλύεται από σύμβαση αποκλειστικότητας, μπορεί, επιπλέον, να συνδεθεί με περισσότερους εντολείς, πράγμα που μπορεί να του εξασφαλίσει έναν ελάχιστο κύκλο εργασιών, κατάλληλο να περιορίσει ενδεχόμενη εξάρτηση.

171. Εξάλλου, δεν υφίσταται νομοθεσία παρεμφερής προς το δίκαιο που έχει εφαρμογή στις συμβάσεις εργασίας, της οποίας το επιτακτικό περιεχόμενο θα επιβαλλόταν στον τόπο εκτελέσεως της συμβάσεως. Το εφαρμοστέο δίκαιο μπορεί να επιλεγεί από τους συμβαλλομένους.

172. Οι λόγοι για τους οποίους προτείνω αυτοτελή ορισμό του τόπου εκπληρώσεως δεν ταυτίζονται, κατά συνέπεια, με τους λόγους για τους οποίους το Δικαστήριο κατέληξε στον αυτοτελή ορισμό όσον αφορά τις συμβάσεις εργασίας και δεν παρουσιάζουν τον ίδιο ιδιάζοντα χαρακτήρα.

173. Αντιθέτως, η επιλογή αυτή υπαγορεύεται από την ιδιαίτερη ικανότητα του πραγ-

ματικού τόπου εκπληρώσεως, στη σύμβαση εμπορικής αντιπροσωπείας, να συμβιβάσει τα δύο κριτήρια του συνδετικού στοιχείου και της δυνατότητας προβλέψεως των κανόνων περί δικαιοδοσίας.

174. Όπως προβλέπεται στο άρθρο 7, παράγραφος 2, της οδηγίας 86/653, μια σύμβαση εμπορικής αντιπροσωπείας παράγει τα αποτελέσματά της, συχνότερα, σε συμβατικώς καθορισμένο γεωγραφικό πλαίσιο. Εν πάση περιπτώσει, είτε το πλαίσιο αυτό είναι καθορισμένο είτε όχι, η εξέταση της συμβάσεως πρέπει να παρέχει τη δυνατότητα εντοπισμού του πραγματικού τόπου εκπληρώσεως των υποχρεώσεων που περιλαμβάνει, πράγμα που δικαιολογείται κατά μείζονα λόγο, διότι σε μια σύμβαση αντιπροσωπείας όπως αυτή της υποθέσεως της κύριας δίκης το εφαρμοστέο δίκαιο⁷² αφήνει στους συμβαλλομένους τη μέριμνα να προσδιορίσουν οι ίδιοι τον τόπο εκπληρώσεως των υποχρεώσεών τους.

175. Εν προκειμένω, από την απόφαση περί παραπομπής προκύπτει ότι η Bodetex ενεργούσε ως μη αποκλειστικός εμπορικός αντιπρόσωπος της Leathertex στη βελγική και στην ολλανδική αγορά.

176. Οι συμβάσεις παρέχουν στοιχεία ως προς τον γεωγραφικό εντοπισμό της εκτελέ-

72 — Πρόκειται ενδεχομένως, κατά τα άρθρα 5 και 6 της Συμβάσεως της Χάγης, της 14ης Μαρτίου 1978, περί δημοσιεύσεως της Συμβάσεως για το εφαρμοστέο δίκαιο στις συμβάσεις μεσαζόντων και αντιπροσωπείας (διάταγμα 92-423, της 4ης Μαΐου 1992, *Journal officiel de la République Française* της 8ης Μαΐου 1992, σ. 6307), είτε για το εσωτερικό δίκαιο που επέλεξαν οι συμβαλλόμενοι, είτε για το δίκαιο του κράτους το οποίο, κατά τον χρόνο συνάψεως της σχέσεως αντιπροσωπείας, ο διαμεσολαβητής έχει την επαγγελματική του εγκατάσταση ή, ελλείψει αυτής, τη συνήθη διαμονή του, είτε, τέλος, για το δίκαιο του κράτους στο οποίο πρέπει ο διαμεσολαβητής να ασκήσει πρωτίστως τη δραστηριότητά του, εάν ο αντιπροσωπευόμενος έχει την επαγγελματική του εγκατάσταση ή, ελλείψει αυτής, τη συνήθη διαμονή του στο εν λόγω κράτος.

71 — Άρθρο 1, παράγραφος 2, της οδηγίας 86/653.

σεώς τους. Πάντως, η αναφορά στην επίδικη υποχρέωση παρέχει τη δυνατότητα άρσεως της αβεβαιότητας που συνδέεται με τις συμβάσεις οι οποίες μπορούν να εκτελεστούν ταυτόχρονα στο έδαφος περισσότερων συμβαλλομένων κρατών και ορίζει, συγχρόνως, τα δικαστήρια που βρίσκονται πλησιέστερα στη διαφορά. Επομένως, πρέπει να υπερισχύσει ακριβώς ο τόπος εκπληρώσεως της ίδιας της υποχρέωσης, όπως προβλέπει το κείμενο του άρθρου 5, σημείο 1, της Συμβάσεως. Το εθνικό δικαστήριο θα πρέπει, βάσει των στοιχείων τα οποία διαθέτει, να προσδιορίσει τον τόπο στον οποίο, κατά τη σύμβαση, η επίδικη υποχρέωση εκπληρώθηκε ή έπρεπε πράγματι να εκπληρωθεί.

177. Βεβαίως, η λύση αυτή δεν παρέχει συστηματική απάντηση στις περιπτώσεις κατακερματισμού της διαφοράς, στο μέτρο που πλείονες υποχρεώσεις που γεννώνται από την ίδια σύμβαση, αλλά εκπληρώνονται ή μπορούν να εκπληρωθούν στο έδαφος πλειόνων συμβαλλομένων κρατών, μπορούν να προκαλέσουν, όπως εν προκειμένω, την ίδια διαφορά.

178. Πάντως, η αρχή του προσδιορισμού του τόπου εκπληρώσεως μόνον των παροχών σε είδος, εφόσον η επίδικη παροχή αφορά την καταβολή χρηματικού ποσού, περιορίζει τον κίνδυνο αυτόν.

179. Στην υπό κρίση περίπτωση, κατά την οποία τη διαφορά προκάλεσαν ισοδύναμες παροχές, ο ενιαίος χαρακτήρας της δικαιοδοσίας εξαρτάται από την ύπαρξη ενιαίου

τόπου εκπληρώσεως των παροχών σε είδος, στις οποίες αντιστοιχούν τα αγωγικά αιτήματα καταβολής.

180. Προκειμένου περί του αιτήματος καταβολής αποζημιώσεως λόγω μη τηρήσεως προθεσμίας καταγγελίας, πρέπει να ληφθεί υπόψη ο τόπος εκπληρώσεως της αρχικής οφειλής, της οποίας η μη εκπλήρωση προβάλλεται, δηλαδή της τηρήσεως προθεσμίας καταγγελίας. Επειδή η προθεσμία αυτή ανάγεται στην παράταση της ισχύος των αποτελεσμάτων της συμβάσεως στο σύνολό της, για χρονική διάρκεια που προσδιορίζεται από τον νόμο⁷³, ο τόπος της εκπληρώσεως της συγγέεται με τον τόπο εκτελέσεως της ίδιας της συμβάσεως και όχι μιας συγκεκριμένης παροχής.

181. Όσον αφορά το αίτημα καταβολής των προμηθειών, ο τόπος εκπληρώσεως που πρέπει να ληφθεί υπόψη είναι αυτός της εντολής αντιπροσωπείας που ανατέθηκε στον εμπορικό αντιπρόσωπο, της οποίας την αντιπαροχή συνιστούν οι προμήθειες, οπότε, και στην περίπτωση αυτή, συμπίπτει με τον τόπο εκτελέσεως της ίδιας της συμβάσεως.

182. Όταν, όπως στην υπόθεση της κύριας δίκης, ο τόπος εκπληρώσεως των επιδίκων υποχρεώσεων ταυτίζεται με τον τόπο εκτε-

73 — Άρθρο 15 της οδηγίας 86/653.

λέσεως της ίδιας της συμβάσεως και το πεδίο εφαρμογής της συμβάσεως εκτείνεται στο έδαφος πλειόνων συμβαλλομένων κρατών, στο αιτούν δικαστήριο εναπόκειται να προσδιορίσει τον εν λόγω τόπο εκπληρώσεως βάσει των πραγματικών στοιχείων τα οποία του επιτρέπουν να εντοπίσει το ένα από τα κράτη ως το κράτος στο έδαφος του οποίου ο εμπορικός αντιπρόσωπος διεξάγει το μεγαλύτερο μέρος της δραστηριότητάς του.

183. Κατά γενικότερη άποψη, ο προσανατολισμός αυτός δεν απαλλάσσει το αιτούν δικαστήριο από την υποχρέωση να ελέγξει, εκ προοιμίου, αν είναι αδύνατον να καθιερωθεί ιεραρχική σχέση μεταξύ των επιδίκων υποχρεώσεων που γεννώνται από την ίδια σύμβαση, προκειμένου, όπως επιβάλλει η πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, να στηριχθεί στην κύρια υποχρέωση για να καθορίσει το αρμόδιο δικαστήριο.

Πρόταση

184. Ενόψει των σκέψεων αυτών, προτείνω στο Δικαστήριο να απαντήσει στο ερώτημα που υπέβαλε το Hof van Cassatie ως εξής:

«Το άρθρο 5, σημείο 1, της Συμβάσεως των Βρυξελλών, της 27ης Σεπτεμβρίου 1968, για τη διεθνή δικαιοδοσία και την εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις, όπως τροποποιήθηκε με τη Σύμβαση της 9ης Οκτωβρίου 1978, για την προσχώρηση του Βασιλείου της Δανίας, της Ιρλανδίας και του Ηνωμένου Βασιλείου της Μεγάλης Βρετανίας και της Βόρειας Ιρλανδίας, έχει την έννοια ότι μία αγωγή αποτελούμενη από αίτημα καταβολής προμηθειών εμπορικής αντιπροσωπείας και αίτημα καταβολής αποζημιώσεως λόγω μη τηρήσεως προθεσμίας καταγγελίας, που ερείδονται σε υποχρεώσεις του αυτού επιπέδου και προερχόμενες από την ίδια σύμβαση εμπορικής αντιπροσωπείας, μπορεί να ασκηθεί ενώπιον του ιδίου δικαστηρίου, εάν ο τόπος στον οποίο εκτελέσθηκε ή πρέπει εκτελεσθεί η εντολή αντιπροσωπείας, της οποίας την αντιπαροχή συνιστούν οι προμήθειες, και ο τόπος στον οποίο πράγματι εκπληρώθηκε ή πρέπει να εκπληρωθεί η υποχρέωση τηρήσεως της νόμιμης προθεσμίας καταγγελίας, της οποίας την αντιπαροχή αποτελεί η αποζημίωση, βρίσκονται στο έδαφος του ιδίου συμβαλλομένου κράτους».